

Kristina Ljevak, Jasmina Čaušević, Lejla Huremović
Čekajući ravnopravnost 2:
Analiza izvještavanja štampanih medija o LGBT temama u
Bosni i Hercegovini u 2013. godini

Sarajevo, 2014.

Edicija *Ljudska prava* Sarajevskog otvorenog centra
ediciju uređuje Emina Bošnjak
knjiga 25.

naslov: Čekajući ravnopravnost 2: Analiza
izvještavanja štampanih medija o
LGBT temama u Bosni i Hercegovini u
2013. godini

autorice: Kristina Ljevak, Jasmina Čaušević,
Lejla Huremović

saradnica: Emina Velagić

lektura_korektura: Dina Vilić

prevod: Jordan Maze

prelom_naslovnica: Lejla Huremović

izdavač: Sarajevski otvoreni centar

za izdavača: Saša Gavrić

© Sarajevski otvoreni centar/autorice

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba.

Ova publikacija se realizuje u saradnji sa partnerskom organizacijom Fond otvoreno društvo Bosna i Hercegovina. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom tekstu su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača. Autorice odgovaraju za svoj tekst.

Kristina Ljevak, Jasmina Čaušević, Lejla Huremović

ČEKAJUĆI RAVNOPRAVNOST 2

Analiza izvještavanja štampanih medija o LGBT temama
u Bosni i Hercegovini u 2013. godini

Sarajevo, 2014.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.726-055.3:316.774(497.6)

LJEVAK, Kristina

Čekajući ravnopravnost 2 : analiza sadržaja
izvještavanja štampanih medija o LGBT temama u
Bosni i Hercegovini u 2013. godini / Kristina
Ljevak, Jasmina Čaušević, Lejla Huremović ;
[prevod Jordan Maze]. - Sarajevo : Sarajevski
otvoreni centar, 2014. - 110 str. : ilustr. ; 24
cm. - (Edicija Ljudska prava Sarajevskog
otvorenog centra ; knj. 25)

O autoricama: str. 81. - Bibliografija: str. 78-80
i uz tekst

1. Čaušević, Jasmina 2. Huremović, Lejla

COBISS.BH-ID 20950278

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
SAŽETAK	9
SUMMARY	15
1. UVOD	21
1.1. Opšte informacije i metodologija rada	21
1.2. Zakonski okvir medijskog izvještavanja u BiH	26
2. NOVI IZAZOVI STARIH MEDIJA	30
2.1. Novi mediji	30
2.1. Strategije manipulacija	34
2.3. Zašto analizirati	38
2.4. Žalbe Vijeću za štampu i online medije	39
3. ANALIZA IZVJEŠTAVANJA ŠTAMPANIH MEDIJA	42
3.1. Mediji i statistika	42
3.2. Medijska (ne)odgovornost	44
3.3. Za rubriku <i>Vjerovali ili ne</i>	56
3.4. O kojem <i>slovu</i> u LGBT se najčešće piše	67
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	69
4.1. Opšti zaključci istraživanja	69
4.2. Preporuke	72
5. LITERATURA	74
O AUTORICAMA	76
DODATAK: KODNI LIST	77

PREDGOVOR

Analiza koja je pred vama nastavak je praćenja izvještavanja o LGBT temama u bosanskohercegovačkim štampanim medijima, koju treću godinu zaredom objavljuje *Sarajevski otvoreni centar*. Autorice su uradile ovu analizu koristeći svoja prethodna znanja i iskustva rada na analizama sadržaja medijskog izvještavanja iz 2011. i 2012. godine,¹ i zahvalne su što su dobile priliku da i treću godinu zaredom prate nivo doprinosa štampanih medija u borbi protiv diskriminacije lezbejki, gejeva, biseksualnih, interspolnih, trans* i svih ostalih queer osoba² u medijskom prostoru Bosne i Hercegovine.

Kako u svojoj knjizi³ pišu Marko i Dardić, potrebno je kontinuirano pratiti i analizirati medije, jer pojedini mediji

- 1 Lejla Huremović. *LGBT teme u bosanskohercegovačkim štampanim medijima u 2011. godini*. U: *Čitanka lezbejskih i gej ljudskih prava* (2011) Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija Heinrich Böll, Ured u BiH; Maša Durkalić. *Analiza medijskog izvještavanja o seksualnim manjinama*. U: Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović, Emina Bošnjak (priredile, 2012) *Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar; Jasmina Čaušević i Kristina Ljevak. (2012) *Čekajući ravnopravnost. Analiza sadržaja izvještavanja pisanih medija o LGBT temama*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- 2 Riječ trans* se piše sa zvjezdicom da bi se označio čitav spektar trans* identiteta (transrodni, transvestitski, transeksualni itd.) koji nisu ograničeni samo na trans žene i trans muškarce. Unutar trans* zajednice, transeksualnost nije dijagnoza (kao u medicinskom diskursu), već identitet.
- 3 Davor Marko, Dragana Dardić (2013) *Analiza medijskih sadržaja*. Banja Luka: Helsinški parlament građana Banja Luka. str. 15. Na kraju ove publikacije nalazi se kodni list koji su osmislili Marko i Dardić za analizu medijskih sadržaja u svojoj Analizi, str. 67-73, a koji mi ovdje prenosimo integralno.

prepoznaju realne probleme sa kojima se pripadnici_e marginalizovanih grupa suočavaju i aktivno o tome izvještavaju, doprinoseći tako ne samo većoj vidljivosti ovih grupa nego i njihovom pozicioniranju u javnom i političkom životu. U vremenu komercijalizacije i tabloidizacije medijskog prostora, od velike je važnosti promovisati etičke i profesionalne standarde izvještavanja i koncept društveno odgovornog novinarstva, i ne dozvoliti da politički i ekonomski centri moći presudno utiču na kreiranje medijskih sadržaja. Mediji, odnosno novinari i novinarki, često su jedina spona između predstavnika_ca različitih marginalizovanih i ranjivih grupa. Profesionalnost novinarskog pisanja, etičnost i odgovornost pomjeraju društvo u kojem živimo ka prostoru veće tolerancije.

Imajući u vidu rasprostranjenost i uticaj medija, bilo bi višestruko korisno za LGBT osobe u BiH da se u što više štampanih medija, kao i u svim ostalim medijima, pojave smišljene uređivačke politike koje prepoznaju značaj neselektivne borbe za ljudska prava i koje insistiranje na toj važnosti perpetuiraju kroz svoj prostor u skladu sa etikom i vrijednostima novinarske struke.

Autorice

SAŽETAK

Analiza predstavlja pregled praćenja izvještavanja o LGBT temama u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini. Treću godinu zaredom pratio se nivo doprinosa štampanih medija u borbi protiv diskriminacije LGBT osoba u bosanskohercegovačkom medijskom prostoru.

U uvodnom dijelu analize date su opšte informacije vezane za rad na analizi, sasvim kratko su se predstavili rezultati jednog ranije provedenog istraživanja koji pokazuju kako LGBT osobe ocjenjuju rad medija kadapišu o njima i njihovim potrebama i problemima. Objašnjen je i zakonski okvir koji uređuje medijski prostor u BiH. Kada je riječ o pravnoj regulaciji i zakonodavnom okviru u kojem mediji djeluju, pokazano je kako država svojim zakonskim okvirom mora pružiti ravnotežu između dva naizgled suprotstavljena koncepta – s jedne strane je sloboda medija, čije se poštovanje i očuvanje smatra ključnim za dobrobit demokratije, a s druge strane je koncept ljudskih prava i potreba da se osigura njihova zaštita prema najvišim standardima.

U drugom dijelu medijske analize kratko se predstavljaju neke od teorijskih ideja vezanih za nove medije, sa posebnim osvrtom na poziciju štampanih medija u vremenu medijske digitalizacije. Izazov za štampane medije, dolaskom novih medija, predstavlja problem

gubljenja čitalačke publike, ali isto tako i smanjenje broja oglašivača. Najveće promjene doživljava dnevna štampa, jer u mnoštvu informativnih (online) portala, njihova funkcija polako slabi, budući da online mediji preuzimaju ulogu informisanja na dnevnoj osnovi. Tek prije nekoliko godina bh. izdavači novina su uvidjeli potrebu za prelaskom u online medije i ovakvom promjenom kanala komunikacije štampani mediji zadržavaju svoje mjesto u medijskom prostoru. Dalje se skreće pažnja i na strategije manipulacija kojima se mediji služe. Iako nisu direktno vezani za izvještavanje o LGBT temama, prenose se ideje iz teksta *Tiha oružja za tihi rat* koji predstavlja obaveznu literaturu za sve koji se bave medijima. Poglavlje se završava podsjećanjem zašto je važno analizirati medijske sadržaje, i predstavljanjem žalbi Vijeću za štampu i online medije koje su se odnosile na određene tekstove.

Centralni dio publikacije jeste analiza prikupljenog medijskog sadržaja. Ovaj dio donosi pregled statističkih podataka vezanih za 20 štampanih medija (dnevne novine, sedmični i mjesečni magazini). Dalje se u poglavlju analiziraju pozitivne i negativne prakse medijskog izvještavanja, te se daju posebni osvrti na pojedine tekstove koji svjedoče o medijskoj (ne) odgovornosti, ali i one koji su prije za rubriku *Vjerovali ili ne* nego za kategoriju vijesti.

Pratilo se 11 dnevnih novina i 9 sedmičnih/mjesečnih magazina. Od ukupnog broja objavljenih tekstova u štampanim medijima (799 članaka), dnevne novine koje su najviše izvještavale o LGBT temama su: Euro

Blic – 115, Dnevni list – 104, Oslobođenje – 93, Večernji list – 94 i Dnevni avaz – 91, dok su se među sedmičnim magazinima izdvojili Magazin Dani – 49 i Slobodna Bosna – 14. Najviše se izvještavalo o dešavanjima u regiji. Najveći broj vijesti objavljen je za vrijeme održavanja Parada ponosa u Hrvatskoj (Zagreb, Split), Crnoj Gori (Budva, Podgorica), o zabranjenoj Paradi u Srbiji (Beograd), te o referendumu u Hrvatskoj. Od ukupnog broja objavljenih članaka, 347 (34,92 %) ticala su se vijesti iz regije, 279 (43,43 %) iz svijeta, dok se o događajima vezanim za BiH pisalo u 173 članka (21,65 %). Najveći broj tekstova su bili neutralni (566 ili 70,84 %), zatim pozitivni (151 ili 18,90 %), te negativni (82 ili 10,26 %). Od izuzetne je važnosti podatak da se broj pozitivnih tekstova povećao, dok se broj negativnih smanjio, što je jasan pokazatelj napretka kvaliteta izvještavanja o LGBT pitanjima i temama. S obzirom na to da se štampani mediji prate već treću godinu zaredom, imamo preciznu sliku o tome da se broj tekstova povećava: u odnosu na prošlu godinu, broj štampanih priloga porastao je za 277. Pozitivno je što se nije broj tekstova povećao samo u kvantitativnom smislu, već i u kvalitativnom, jer je u porastu i pisanje o temama iz BiH i tekstovi su u pozitivnom tonu. U 2012. godini bilo ih je samo 28, dok ih je 2013. godine čak 173. Također, analizirajući tekstove objavljene u štampanim medijima u BiH, obratila se i pažnja koliko se izvještavalo posebno o lezbejkama, o gejevima, o biseksualnim ili o transrodnim osobama. Najviše se pisalo o homoseksualnosti uopšte i o gej muškarcima, s tim što se riječ *gej* često doživljava kao krovni pojam za sve što ima veze sa LGBT.

Tema koja je mnogo medijskog prostora zauzela vezana je za legalizaciju gej brakova, a 2013. godina je i rekordna po broju država koje su omogućile brakove između istospolnih osoba. Pisanje o dešavanjima u Francuskoj oko legalizacije brakova je prednjačilo. S obzirom na nadolazeću olimpijadu u Rusiji, pisalo se i o problemima koje LGBT osobe imaju u ovoj zemlji, kakve probleme bi mogle imati LGBT osobe koje dođu na olimpijadu, prenosile su se Putinove radikalne izjave i medijske reakcije na njegove izlive homofobije. Analizirale su se papine izjave o homoseksualnosti, te Obamina glasna podrška istospolnim osobama. Posebna analiza bi se mogla uraditi samo na osnovu tekstova koji su prenosili o *aferi* Kačavenda, gdje se sva pažnja usmjeravala na dokazivanje da je ovaj svještenik imao seksualne odnose sa muškarcima, a ne na dokaze o brutalnom nasilju i ostalim krivičnim djelima koja je činio nad onima koji su mu bili podređeni. Njegova pedofilija se objašnjavala kroz njegovu homoseksualnost, što je stereotip koji se uporno ponavlja u homofobnim tekstovima. Primjer pozitivne prakse predstavlja i način izvještavanja o decembarskom referendumu u Hrvatskoj na kojem su se građani i građanke izjašnjavali da li prihvataju da u Ustav Hrvatske bude unesena odredba prema kojoj je brak životna zajednica muškarca i žene. Kako su mediji bili na strani onih građanskih struja koje su se protivile ovakvom restriktivnom shvatanju ljudskih prava, pisani su kvalitetni tekstovi koji su se iz sociološkog i pravnog ugla bavili ovim pitanjem. Ovi tekstovi su najčešće bili prenošeni u bh. medijima. I dalje postoje tekstovi koji čitalačku pažnju žele da privuku *showbizarnostima*. Tako

Dnevni avaz 21. 4. donosi tekst u kojem vadi iz konteksta neke činjenice iz Hitlerovog života i interpretira ih tako da se dokaže da je Hitler bio gej. Na sličan način se dokazivalo i da je Mahatma Gandhi bio gej. Mogli smo da čitamo i da su hakeri *smjestili* mladom pjevaču Justinu Bieberu da je gej, da estrada *vrvi* od pедера i lezbejki, ko se *seksao* sa Arsenalovim napadačem. Ovaj uopšteni pregled završavamo napomenom da je kultura prostor u kojem mediji na sve što je vezano za homoseksualnost ili queer teme gledaju blagonaklonim očima, makar prema tekstovima koji su objavljivani tokom 2013. godine. Svaki film, predstava, festival ili bilo koji drugi kulturni događaj je bio praćen tekstom koji ga je najavljivao ili analizirao, bez korištenja homofobnog diskursa.

Imajući u vidu rasprostranjenost i uticaj medija, bilo bi višestruko korisno za LGBT osobe u BiH da se u što više štampanih medija, kao i u svim ostalim medijima, pojave smišljene uređivačke politike koje prepoznaju značaj neselektivne borbe za ljudska prava i koje insistiranje na toj važnosti perpetuiraju kroz svoj prostor u skladu sa vrijednostima novinarske struke. Generalni zaključak bio bi da se ipak, i pored mnogobrojnih neetičnih i neprofesionalnih primjera izvještavanja, otvorio prostor za optimizam, jer se broj medijskih objava o LGBT politički relevantnim temama značajno povećao u odnosu na prethodnu godinu, a u načinu pisanja određenog broja novinara_ki primjećuje se dosljednost u bavljenju LGBT temama, te istraživački pristup koji rezultira kvalitetnijim člancima. Na kraju, predložene su neke ideje kojima se

može poboljšati kvalitet izvještavanja o LGBT temama. Preporuke koje se navode oslanjaju se na metodološki princip na osnovu kojeg se razvrstavao i ocjenjivao sav materijal u toku rada na analizi.

Na kraju se napominje da je analiza medijskog izvještavanja za 2013. godinu o LGBT temama završavana u trenutku dok je većinu gradova u Bosni i Hercegovini zahvatio talas demonstracija obespravljenih radnika_ca i ostalih građana_ki. Objašnjeno je zašto autorice misle da profesija gubi bitku sa konformističkim potrebama. Sa druge strane, ističe se da način na koji se prate LGBT teme u bh. medijima jeste slika i ukupnog stanja medijskog izvještavanja, jer se slični primjeri površnog i nekorektnog pristupa izvještavanju mogu naći i kada je riječ o mnogim drugim oblastima i temama. Kada se piše o marginalizovanim i diskriminisanim grupama možda bi se moralo pisati pažljivije i osjetljivije, budući da su u pitanju grupe koje su već društveno stigmatizirane i zanemarene, pa tu situaciju mediji ne bi smjeli perpetuirati.

SUMMARY

The analysis in front of you summarizes the third year of *Sarajevo Open Centre's* monitoring coverage of LGBT themes in the media. The authors performed this analysis using their previous knowledge and experience with monitoring reports from 2011 and 2012. For the third year in a row, they followed the contributions of print media to the fight against discrimination against LGBT people in the media landscape of Bosnia and Herzegovina.

The introductory section of the analysis offers general information related to work on the analysis. It also presents, in short, the results of previously conducted research projects which shows how LGBT people view the work of the media when the media writes about their needs and problems. Also, the legal framework governing the media is explained. When it comes to legal regulation and the legislative framework in which the media operates, the introduction states how the country, by means of its legislative framework, must achieve a balance between two seemingly oppositional concepts – on one hand, a free media, whose respect and preservation is crucial for the well-being of democracy, and on the other hand, the concept of human rights and the need to secure their protection to the highest standards.

In the second section of the media analysis some theories about new media are presented, with a special emphasis on the position of print media in the age of digitalization. The challenge for print media with the arrival of new media is the loss of the reading public, as well as a reduction in the number of advertisers. The biggest changes are seen in the daily press – because of the proliferation of informational online portals, the function of print media dailies is slowly weakening, seeing as how online media is taking over the role of informing people on a daily basis. Only a few years ago did BH newspapers recognize the need to also use online media, and only by occupying this channel of communication would they maintain their place in the media landscape. This draws further attention to the strategies of manipulation that the media employs. Although they aren't directly connected with the research project about LGBT themes, the ideas from the text *Silent Weapons for a Silent War* are relevant, and the book is essential literature for everyone who deals with the media. The chapter ends with reminder of why it is important to analyze and present complaints to the Press Council and online media pertaining to specific texts.

The central part of the publication is an analysis of collected media content. This section provides an overview of statistical data from 20 print media sources (dailies, weeklies, and monthly magazines). Further in the chapter, there is an analysis of positive and negative media reporting practices, putting special emphasis on certain texts that bear witness to the media's (ir) responsibility and also those that were previously in the text *Believe it or Not*, in the news category.

11 daily newspapers and 9 weekly/monthly magazines were monitored. Out of the total number of published texts in print media (799 articles), the daily newspapers that reported on LGBT themes the most frequently were Euro Blic - 115, Dnevni list - 104, Oslobođenje - 93, Večernji list - 94, and Dnevni avaz - 91, while for the weekly magazines, the most frequent were Magazin Dani - 49 and Slobodna Bosna - 14. They mostly reported on regional developments. The highest number of publications came out during the Pride parade in Croatia (Zagreb, Split), Montenegro (Budva, Podgorica), about the prohibited parade in Serbia (Belgrade), and about the referendum in Croatia. Out of the total number of published articles, 347 (34.92%) dealt with news from the region, 279 (43.43%) from the world, while 173 (21.65%) were related to events in BiH. Most texts were neutral (566 or 70.84%), then positive (151 or 18.90%), and then negative (82 or 10.26%).

Of utmost importance is the fact that the number of positive texts increased while the number of negative ones decreased, which is a clear indicator of progress in the quality of reporting on LGBT issues and themes. Given that the print media was monitored for the third year in a row, we can accurately say that the number of texts improved: compared to last year, the number of printed contributions increased by 277. This is positive not only because they increased in the quantitative sense, but also in the qualitative; there was an increase in pieces focusing on local events, as well as texts with a positive orientation. In 2012, there were only 28 positive pieces, while in 2013 there were 173. Also,

while analysing texts published in the print media in BiH, attention was paid to how much was written specifically about lesbians, gay men, bisexual people, and transgender people. The most was written about homosexuality in general and about gay men, because the word *gay* was often used as an umbrella term for everything related to LGBT.

A theme that a lot of media outlets focused on was the legalization of gay marriage; in 2013 there were a record number of countries that legalized same-sex marriages. Pieces about events in France dealing with legalization of gay marriage took the lead. Given the upcoming Olympics in Russia, the problems that LGBT people have in that country were often covered, including the problems that LGBT people who come to the Olympics may have. They also brought attention to Putin's radical declarations and the media's reaction to this outpouring of homophobia. They analysed the Pope's statements about homosexuality and Obama's open support of same-sex unions. A separate analysis could be done on the basis of texts about the Kacavenda affair, where all attention was drawn to proving that he had had sexual relations with men, not on proving the brutal violence and other criminal offenses that he committed against those under his command. His pedophilia is explained by his homosexuality, which is a stereotype that is often repeated in homophobic texts.

An example of positive practices is the way that the December referendum in Croatia was covered. The referendum was the result of citizens declaring that

they wanted marriage to be defined as between a man and a woman in the Croatian constitution. Since the media was on the side of civic power that opposes such restrictive understandings of human rights, they wrote quality texts that dealt with these issues from a sociological and legal perspective. This type of text was the most common type in the BH media.

And then there are texts that aim to attract readers' attention with their showiness. On April 21st, Dnevni avaz featured a text in which a few facts from Hitler's life were misinterpreted to prove that Hitler was gay. Mahatma Gandhi was also proved to be gay in a similar way. We could read that hackers *framed* the young singer Justin Bieber by showing that he is gay, and that Estrada is full of faggots and lesbians who had sex with the Arsenal striker.

This general overview concludes by noting that culture is an area in which the media looks upon everything connected with homosexuality and queer themes with a benevolent eye, especially through texts that were published in 2013. Each film, play, festival, and cultural event was accompanied by a text that announced or analyzed the event without the use of homophobic discourse.

Bearing in mind the extent and impact of the media, the establishment of a deliberate editorial policy is key. This policy should recognize the importance of a non-selective struggle for human rights and use the media's space to perpetuate and insist on this importance in line with the values of the journalistic profession. The

general conclusion would be that in spite of the many unethnical and unprofessional examples of reporting, optimism is warranted because the amount of reporting about politically relevant LGBT themes in the media has increased significantly compared to the previous years. And when it comes to methods of writing, a certain number of journalists have approached LGBT issues with consistency and research methods that result in quality articles. And finally, some ideas have been proposed in order to improve the quality of reporting on LGBT themes. The recommendations rely on methodological principles that were devised while sorting and reviewing all the material during work on the analysis.

Finally, it must be noted that the analysis of media reporting in 2013 on LGBT themes ended at the very moment when the majority of cities in Bosnia and Herzegovina caught the wave of demonstrations of disempowered workers and other citizens. There is an explanation for why the authors think that the profession is losing the battle with conformist needs. On the other hand, it points out that the way LGBT themes are covered in BH media reflects the general state of media reporting because there are similar examples of this superficial and incorrect approach to reporting in pieces about many spheres of society. When writing about marginalized and persecuted groups, it is necessary to write cautiously and sensitively. Since these groups are already socially stigmatized and ignored, the media should not perpetuate this situation.

1. UVOD

U ovom dijelu predstaviti ćemo opšte informacije vezane za naš istraživački zadatak, sasvim kratko ćemo se osvrnuti na rezultate ranije provedenog istraživanja koji pokazuju kako LGBT osobe ocjenjuju rad medija kada pišu o njima i njihovim potrebama i problemima, predstaviti ćemo kratko zakonski okvir koji uređuje medijski prostor u BiH, a sve ovo kako bismo sa više strana ukazale na politike društvenih prilika u kojima se piše o LGBT temama u najširem smislu.

1.1. Opšte informacije i metodologija rada

U periodu od januara do decembra 2013. Godine, *Sarajevski otvoreni centar* prikupljao je izvještavanja dnevnih, sedmičnih i petnaestodnevnik štampanih bosanskohercegovačkih medija o temama koje imaju veze sa LGBT osobama, pitanjima i kulturom. *Media plan Institut*⁴ radio je praćenje i obradu tekstova iz medija i svakodnevno dostavljao podatke koji su relevantni za analizu – detalji o novini u kojoj je objavljen tekst, naslov teksta, sažetak teksta, žanr, autor_ica ili izvor teksta, stranica u novini, pozicija teksta na stanici i površina teksta – od januara do sredine marta, a *Kliping*⁵ je nastavio isto da radi od 23. marta do kraja godine. Čije

4 Zvanična web stranica - www.mediaplan.ba

5 Zvanična web stranica - www.kliping.ba

materijale smo imale pred sobom i koliko ih je bilo, pogledajte u tabelama koje slijede. Napominjemo da su se LGBT teme pojavljivale i u nekim drugim medijima koji nisu bili označeni unaprijed da se prate. Monitoring medijskog izvještavanja tokom 2013. godine, koji je pred vama, razlikuje se od prethodna tri prvenstveno po obimu materijala koji smo imale pred nama za analizu. U štampanim medijima ukupno je objavljeno **799 tekstova**.

Večernji list – 94 (11,76) Slobodna Dalmacija – 2 (0,25) Nezavisne novine – 72 (9,1) Magazin Dani – 49 (6,13) Slobodna Bosna – 14 (1,75) Večernje novosti – 37 (4,60) Press Republike Srpske – 55 (6,85) Dnevni list – 104 (13,1) Dnevni avaz – 91 (11,39) Glas Srpske – 47 (5,88) Euro Blic – 115 (14,40) Oslobođenje – 93 (11,64) Gracija – 4 (0,50) Start – 7 (0,88) Grazia – 2 (0,25) Express – 9 (1,13) Busines Magazine – 1 (0,13) Magazine – 1 (0,13) Urban Magazine – 1 (0,13) Novi reporter – 1 (0,13)	Svijet: 279 Regija: 347 BiH: 173 *28 pozitivnih vezanih za BiH, tj. 16,19%
	Pozitivni: 151 Neutralni: 566 Negativni: 82

U odnosu na prošlu godinu, broj štampanih priloga porastao je za 277. Pozitivno je što se nije broj tekstova povećao samo u kvantitativnom smislu, već i u kvalitativnom, jer je u porastu i pisanje o temama iz BiH i tekstovi su u pozitivnom tonu. U 2012. godini bilo ih je samo 28, dok ih je 2013. godine čak 173.

Pratile smo pisanje o LGBT temama u 20 bh. dnevnih, sedmičnih i mjesečnih časopisa i osnovna jedinica analize bila je medijska objava, tj. tekst, kojih je bilo 799 na kraju. Napominjemo da je sasvim moguće da se i u štampi koja nije praćena pisalo o LGBT temama, ali ti tekstovi ostaju izvan ove analize, zbog metodoloških ograničenja istraživanja. Prvobitni plan je bio da svu sakupljenu građu obradimo i dekonstruišemo prema metodologiji koju su razvili Dragana Dardić i Davor Marko u *Analizi medijskih sadržaja*, ali smo iz dva razloga morale da odustanemo od ovako detaljnog prikaza medijskog sadržaja. Prvi razlog se ticao obimnosti sakupljene građe koju nije bilo moguće u zadatom vremenskom periodu obraditi prema kodnom listu koju su Marko i Dardić predložili. Drugi razlog je bio vezan za dilemu koji period selektovati i obraditi prema predloženoj metodologiji. Kako su ključni događaji o kojima se piše vezani za Parade ponosa, dvoumne smo se da li te periode uzeti u obzir s obzirom da se tada pojačano piše, ali da to nije realna slika zainteresovanosti medija o LGBT društveno relevantnim pitanjima. Kodni list koji koriste Marko i Dardić donosimo na kraju ove publikacije za sve one koje zanima koliko detaljno se mogu obraditi prikupljeni podaci, a mi se nadamo se da će materijal koji smo sakupile poslužiti kao građa za neku narednu

analizu koja bi primjenom ove metodologije pružila precizne podatke o izvorima, vrijednostima sadržaja i medijskom jeziku koji se koristi u objavama.

Kako je osnovni cilj našeg istraživanja bio predstaviti medijsku sliku u 2013. godini kada su LGBT teme u pitanju, te kroz analizu profesionalno reprezentativnijih i najmanje profesionalnih i etičkih tekstova u štampi pokazati koje su to dobre i loše novinarske prakse pisanja, monitoring tim, koji su činile autorice analize i saradnica, odredio je koje su to profesionalno i etički poželjne prakse pisanja, a koje nisu. Ove dogovorene prakse oslanjale su se na preporuke koje su već date u ranijim medijskim analizama.⁶ Ukratko, ovo su bili parametri ocjenjivanja tekstova:

- da se LGBT osobe prikazuju po istom principu kao i heteroseksualne – kroz svoja interesovanja, profesije, dostignuća, djela, a ne isključivo kroz svoju seksualnost
- da se, kada se piše o pravima LGBT osoba, mora imati uvijek u vidu zakonska regulativa koja se odnosi na seksualnu orijentaciju, jer u BiH postoje zakoni koji zabranjuju svaki vid diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i neophodno je da novinari_ke znaju za to i da ne podržavaju, implicitno ili javno, diskriminatorne stavove
- da je jezik kojim se pišu tekstovi vezani za LGBT teme politički korektan⁷

⁶ Vidi fusnotu 1.

⁷ Više o Uputama za korištenje senzitivnog jezika i politički korektno terminologije i drugim temama koje su važne za struku, pogledati u publikaciji: Lejla Huremović (priredila, 2012) *Izvan četiri zida. Priručnik*

- da se ilustracije tekstova ne biraju tendenciozno i u namjeri da se tema prikaže u zabavnom, šokantnom ili seksualiziranom svjetlu
- da tekstovi koji se bave dešavanjima u BiH budu posebno pažljivo pisani, jer, iako dešavanja u regiji jesu značajna i za BiH, posebno ona koja se tiču društvenih pitanja, pravnih aspekata i ideologije koja je za ili protiv LGBT zajednice, trebalo bi u skladu sa pravilima struke pisati o kulturnim, društvenim, pravnim i političkim pitanjima LGBT ljudi u našoj zemlji.

Sve ovo nam je u konačnici pomoglo da ostvarimo i drugi cilj koji se ticao predlaganja mogućih smjernica za smanjenje negativnih profesionalnih praksi u medijskom izvještavanju u BiH, na koje reaguju i koje kritikuju i same LGBT osobe. Naime, u istraživanju *Brojevi koji ravnopravnost znače*,⁸ provedenom pola godine prije ovog medijskog istraživanja, Sarajevski otvoreni centar ukazao je na činjenicu da 74% ispitanika_ca (uzorak je bio 545 osoba) smatra da je jako važno raditi medijske kampanje u svrhu informisanja i senzibiliziranja opšte javnosti o pravima LGBT osoba, te da čak 77% ispitanih osoba smatra da je neophodno raditi sa medijskim kućama u svrhu poboljšanja profesionalnog izvještavanja o LGBT temama, odnosno da gotovo 8 od 10 LGBT osoba nije zadovoljno kako ih mediji predstavljaju i na koji način se bave društvenim temama koje njih posebno zanimaju. Ova analiza će

za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, str. 106-111.

8 Jasmina Čaušević (2013) *Brojevi koji ravnopravnost znače - Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

pokušati da ukaže na uzroke ovako rasprostranjenog nezadovoljstva lezbejki, gejeva, biseksualnih i trans* osoba kada je medijsko izvještavanje u pitanju.

1.2. Zakonski okvir medijskog izvještavanja u BiH⁹

Kada je riječ o medijima, njihovoj pravnoj regulaciji i zakonodavnom okviru u kojem djeluju, Vladana Vasić u tekstu *Medijsko pravo*¹⁰ naglašava kako postoje dva naizgled suprotstavljena koncepta – s jedne strane je sloboda medija, čije se poštovanje i očuvanje smatra ključnim za dobrobit demokratije, a s druge strane je i koncept ljudskih prava i potreba da se osigura njihova zaštita prema najvišim mogućim standardima. Na državi je odgovornost da osigura zakonski okvir koji će uskladiti ovu dinamiku i pružiti ravnotežu između ova dva interesa.

U Izvještaju u sjeni za Bosnu i Hercegovinu, Indikatori za procjenu medijskih sloboda u zemljama članicama Vijeća Evrope¹¹ iz 2012. godine, nabrojani su zakoni koji regulišu medijski zakonski okvir BiH. Kao članica Vijeća Evrope, naša

9 Ovaj dio prvobitno je napisan za publikaciju *Ka pozitivnim praksama*, ali kako su u pitanju iste autorice, i kako je značajno uvijek imati na umu pravni okvir koji se tiče medija u BiH, na ovom mjestu prenosimo čitav tekst o ovoj temi. Izvor: Huremović, L. et al (2014) *Ka pozitivnim praksama: Izvještavanje medija u 2013. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll – Ured za BiH, Fondacija CURE, str. 12-14.

10 Vladana Vasić, *Medijsko pravo*. U: Lejla Huremović (priredila, 2012) *Izvan četiri zida. Priručnik za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, str. 70.

11 *Indikatori za procjenu medijskih sloboda u zemljama članicama Vijeća Evrope, Izvještaj u sjeni za Bosnu i Hercegovinu* (2012) Sarajevo. Parafrizirane stranice 5-6. Dostupno na: http://vzs.ba/images/stories/ba_word_slike_pdf/indikatori/IZVJESTAJ_U_SJENI.pdf

zemlja je prihvatila sve međunarodne konvencije o ljudskim pravima, tako da su one postale sastavni dio domaćeg prava, što potvrđuje *Ustav BiH* i ustavi oba entiteta. *Ustav BiH* je u članu koji se tiče ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 2, stav 2.) zagantovao najviši nivo ljudskih prava i sloboda, među kojima i pravo na slobodu izražavanja. Da bi se ova ustavna odredba mogla primjenjivati u praksi, i da bi se stvorio neophodan pravni okvir koji bi omogućio novinarima_kama da profesionalno i samostalno rade, visoki predstavnik je 1999. godine donio *Odluku o slobodi informisanja i ukidanju krivične kazne za klevetu i uvredu* (Službeni glasnik BiH, 14/99.). Ustavi dva entiteta također sadrže takve garancije. *Ustav Federacije BiH* u članu 1. garantuje osnovne slobode u koje ubraja „slobodu govora i štampe, te slobodu savjesti i uvjerenja“. *Ustav Republike Srpske*, u članu 25, navodi da je „zajamčena sloboda misli i opredjeljenja, savjesti i uvjerenja, kao i javnog izražavanja mišljenja“.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama BiH (PS BiH, broj 57/00.) informaciju shvata kao dobro koje pripada svim građanima i građankama, a ne kao privilegiju vlasti, i propisuje da su vlasti dužne građanstvu dati na uvid svaku informaciju. Izuzetak od pružanja informacija moguć je samo nakon preciznog utvrđivanja da li objavljivanje informacije više koristi ili šteti javnosti. Na entitetskom nivou također postoje zakoni o slobodnom pristupu informacijama, koji su usklađeni sa državnim.

Zakon o komunikacijama BiH (Službeni glasnik BiH, brojevi 31/03. i 75/06.), u članu 4. definiše regulatorne principe emitovanja i telekomunikacija, gdje piše da oni obuhvataju

„zaštitu slobode izražavanja i raznolikosti mišljenja opšteprihvaćene standarde ponašanja, nediskriminacije, pravičnosti, tačnosti i pristranosti.“ U ovom kontekstu važni su i *Zakon o osnovama javnog RTV sistema* i *Zakon o javnom RTV servisu BiH* (Službeni glasnik BiH, 37/05.) iz 2005. godine. Prvi se odnosi na uređenje odnosa između tri javna RTV servisa (RTV BiH, RTV Federacije i RTV RS) i zajedničkog subjekta – Korporacije javnih RTV servisa, a drugi ima u nadležnosti, između ostalog, i davanje smjernica za prilagođavanje programa u odnosu na konstitutivne narode i sve ostale građane. Zaštitu od klevete u BiH regulišu *Zakon o zaštiti od klevete u Federaciji BiH* (Službene novine Federacije BiH, 59/02.), *Zakon o zaštiti od klevete Republike Srpske* (Službeni glasnik RS-a, 37/01.) te *Zakon o zaštiti od kleveta Distrikta Brčko* (Službeni glasnik Distrikta Brčko, broj 0-02-022-213/03.).

U spomenutom tekstu *Medijsko pravo*, autorica kroz pravni diskurs objašnjava dinamiku između govora mržnje i slobode izražavanja. „Izraz govor mržnje podrazumijeva sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, opravdavaju ili podstiču ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva prema manjinama“.¹² Govor mržnje u zakonodavstvu BiH regulisan je *Krivičnim zakonom Federacije BiH* (član 363.) i *Krivičnim zakonom Brčko Distrikta* (član 357.).

Što se elektronskih medija tiče, zakon koji je nadležan za regulisanje oblasti komunikacija jeste *Zakon o*

¹² Vladana Vasić, *Medijsko pravo*. Str. 76.

komunikacijama BiH i on navodi Regulatornu agenciju za komunikacije kao mjerodavno tijelo u ovoj oblasti, te definiše njene dužnosti i postavlja veoma čvrst osnov za njenu nezavisnost utvrđivanjem regulatornih principa emitovanja i telekomunikacija. Dužnosti Regulatorne agencije za komunikacije nabrojane su u članu 37. *Zakona o komunikacijama BiH*.

Kodeksi profesionalne etike novinarstva u BiH postoje na nivou Regulatorne agencije za komunikacije, Vijeća za štampu u BiH i na nivou pojedinih novinarskih asocijacija, koji propisuju etičke standarde profesionalnog novinarstva u medijima. Na nivou RAK-a na snazi je *Kodeks o emitiranju RTV programa*, a na nivou Vijeća za štampu *Kodeks za štampu*. U oba ova kodeksa u početnim odredbama definišu se opšti principi profesije i navode se pravo na informisanje, sloboda izražavanja i zabrana diskriminacije, a također se određuju i pitanja istine, objektivnog i nepristrasnog i fer izvještavanja.

Završavamo ovaj dio uz konstataciju da zabrana diskriminacije važi za javne organe, privatni sektor i fizička lica u svim oblastima, dok su zakonom naročito izdvojene oblasti poput zapošljavanja, radnih odnosa, socijalne i zdravstvene zaštite, stručnog usavršavanja, pravosuđa, stanovanja, javnog informisanja i medija, jednakog učešća u javnom i kulturnom životu, porodice, itd. Dakle, mediji su podjednako važan segment jednog društva kao i svi ostali nabrojani, a kroz analizu će se pokazati da su neki od njih upravo mjesta na kojima se diskriminacija vrši. Nasreću, ima i onih medija, a njihov broj nije mali, koji promoviraju prava, kulturu i relevantna društveno-politička pitanja LGBT osoba u BiH, regiji i svijetu.

2. NOVI IZAZOVI STARIH MEDIJA

U ovom dijelu medijske analize ćemo se osvrnuti na teoriju novih medija, sa posebnim osvrtom na poziciju štampanih medija u vremenu medijske digitalizacije. Sasvim kratko će biti riječi o medijskim strategijama manipulacije kako je o njima pisao Noam Chomski u svom tekstu *Tiha oružja za tihi rat* (*Silent weapons for quiet wars*). Poglavlje završavamo podsjećanjem zašto je važno analizirati medijske sadržaje i predstavljanjem žalbi Vijeću za štampu i online medije koje su se odnosile na nekoliko tekstova.

2.1. Novi mediji

U 21. stoljeću, dolaskom novih medija, štampa se susreće sa problemima gubljenja broja čitalačke publike, ali isto tako i smanjenjem broja oglašivača. Najveće promjene doživljava dnevna štampa, jer u mnoštvu informativnih (online) portala, njihova funkcija polako slabi. Online mediji preuzimaju ulogu informisanja na dnevnoj osnovi.

Činjenica je da internet nije samo tehnologija, već komunikacijski medij u punom značenju tog pojma, ali je istovremeno i novi javni prostor i to je njegova specifičnost u odnosu na sve druge

*medije dosad.*¹³

Tehnologija i internet se brzo razvijaju, te teorije o novim medijima brzo postaju zastarjele.

*Brzina promjena koje se dešavaju u umreženom svijetu takođe otežava istraživanja u vezi sa internetom, jer se dešava paradoks da onog trenutka kada se završi pisanje znanstvenog izvještaja istraživanje već postaje zastarjelo.*¹⁴

Prije nekoliko godina štampani mediji su bili apsolutno odvojeni od online komunikacije, te uopšte nije bilo naznaka da bi se mogli koristiti i internetom kao kanalom komunikacije sa čitalačkom publikom. Međutim, danas je takva situacija da mediji (televizija, radio, štampa) da bi bili u toku sa novim medijima, postaju prinuđeni da svoja izdanja prebacuju u elektronsku formu. *Krajem 1996. godine (u svijetu) preko četiri stotine televizijskih kuća i hiljadu i dvjesto radio stanica izradilo je web stranice.*¹⁵ Tako danas mnoge poznate štampane medije možete pronaći i u obliku online portala, pod istim imenom kao i novine (The New York Times - nytimes.com, Dnevni avaz - avaz.ba, oslobodjenje.ba, nezavisne.com).¹⁶

Tek prije nekoliko godina bh. izdavači novina su uvidjeli potrebu za prelaskom u online medije. Promjenom kanala komunikacije, na ovaj način klasični, štampani,

13 Turčilo, Lejla (2006) *On-line komunikacija i off-line politika u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, Internews BiH, str. 143

14 Isto, str. 144

15 Herman Edward, McChesney Robert (2004) *Globalni mediji*, Clio, Beograd, str. 184

16 Podaci se oslanjaju na knjigu: Turow, Joseph (2009) *Media Today: An Introduction to Mass Communication*, New York: Taylor and Francis.

mediji zadržavaju svoje mjesto u novim medijima. Za razliku od informativnih, dnevnih novina, koje pod uticajem online medija, njihove hiperprodukcije tekstova i brzine postavljanja informacija bivaju izložene ozbiljnoj konkurenciji, magazini (sedmični, petnaestodnevni) zbog načina obrađivanja tema su uspjeli da zadrže čitalačku publiku. Današnje medijsko okruženje se, prema Josephu Turowu (Džosefu Tjurou) ogleda u šest trendova koji su vodilje današnje medijske okoline: fragmentacija medija, odvajanje publike, prenošenje medijskog sadržaja izvan medijskih granica, globalizacija, konglomerati i digitalno usklađivanje. Mas-mediji vide medijsku fragmentaciju i odvajanje publike kao posebne izazove koji tjeraju medijske proizvođače da *presele* medijski sadržaj.

Odvajanje publike se ogleda u različitoj konzumaciji medija. Neki medijski konzumenti koriste isključivo internet kao izvor informacija. Preseljenje medijskog sadržaja u ovom smislu se ogleda u korištenju online medija, kao nadogradnje postojećim štampanim medijima. Rukovoditelji masovnih medija vide digitalnu konvergenciju, konglomerat i globalizaciju kao moguće rješenje za teškoće distribucije medijskog sadržaja.¹⁷ Teškoća distribucije medijskog sadržaja se referira na klasične medije, koji u doba težnji ka globalnom širenju medija, nemaju mogućnost dolaska do većeg broja čitalačke publike, što ih opet dovodi do korištenja interneta kako kanala komunikacije sa publikom.

Međutim, kada govorimo direktno o online medijima,

¹⁷ Vidi fusnotu 16.

u kontekstu plasiranja informacija, praksa većine bosanskohercegovačkih informativnih portala se svela na copy-paste novinarstvo, u svrhu dobijanja što više klikova. Medijski sadržaj na internetu je preplavljen kratkim agencijskim vijestima, teme se rijetko obrađuju iz drugog ugla. Internet je postao neraskidiv dio svakodnevnih aktivnosti, kako pojedinaca_ki, tako i društva u cjelini, i značajan je medij za komuniciranje. Online medijski prostor, iako je u velikoj mjeri još uvijek nedovoljno iskorišten, pruža velike mogućnosti za proizvodnju novih, kvalitetnih novinarskih tekstova. Online medijski prostor je uticao i na promjenu medijske kulture.

Istraživanje uloge medija u društvenim promjenama koje se danas označavaju različitim nazivima podrazumijeva elementarni uvid u stanje društvene svijesti, posebno u oblast kulture, odnosno u onaj njen segment koji se razvija u novim tehnološkim uvjetima i iz kojeg se generira jedan, reklo bi se, novi trend i novi odnos. Taj novi kulturni 'imperijalizam' posljedica je novih tehnoloških mogućnosti da se posredstvom medija (elektronskih) planetarno prezentiraju poruke za koje publika (masa) vjeruje da ih treba prihvatiti ili ih prihvaća bez rezerve, konzumirajući ih na isti način kako konzumira hranu koja se nudi npr. reklamom.¹⁸

18 Šljivo-Grbo Amila. (2009) *Godišnjak Fakulteta političkih nauka 2008/2009: Mediji i medijska kultura, Prilog proučavanju medijske kulture u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka,

Tržište i (mas)mediji se direktno međusobno uslovljavaju i, kako piše Guy Debord, živimo u društvu spektakla u kojem se medijska struktura naše percepcije realnosti ne razlikuje od njene estetizovane slike. Prema Althusseru, represivni državni aparati čuvaju poredak i postojeće odnose, a dominantna ideologija je najznačajniji mehanizam kontrole. Represivni državni aparati (policija, sudstvo itd.) imaju paralelu u ideološkim državnim aparatima (umjetnost, mediji, porodica, škola itd.) jer sve ove institucije i proizvode i održavaju značenja i vrijednosti određenog društva. I na sve to, komercijalni štampani mediji se rukovode estetikom reprezentacijskog realizma, slika i priča, koje krivotvore stvarnost, pokušavajući da stvore efekat realnosti.¹⁹

2.2. Strategije manipulacija

Iako nije direktno vezan za izvještavanje o LGBT temama, na ovom mjestu prenosimo dijelove teksta *Tiha oružja za tihi rat* koji jeste obavezna lektira za sve koji se bave novinarstvom.

Noam Chomsky (rođen 1928. godine) je poznati američki lingvista, filozof i (za mnoge problematičan i kontroverzni) politički aktivista. Na ovom mjestu sasvim kratko predstavljamo njegov pregled nekoliko najučinkovitijih strategija kojima se služe mediji kako bi manipulirali čitateljima_cama, gledaocima_teljicama, slušaocima_teljicama usvrhu onih čije interese zastupaju.

¹⁹ Parafraza ideja iz knjige - Kelner, Daglas (2004) *Medijska kultura*. Beograd, Clio.

Autor je ove strategije opisao u svom tekstu iz 1979. *Tiha oružja za tihi rat (Silent weapons for quiet wars)*²⁰ koji je štampan kao dio knjige, tačnije kao njen dodatak, Williama Coopera *Behold a pale horse* iz 1991. godine.

Chomsky u svom kratkom tekstu objašnjava kako su zahvaljujući medijskoj propagandi stvarani ili uništavani društveni pokreti, opravdavani ratovi, pripremane financijske krize, poticane razne ideološke struje, nastajali fenomeni medija kao proizvođača stvarnosti u kolektivnoj psihi i otkriva najčešće strategije za razumijevanje ovog psihosocijalnog alata u kojem svi mi učestvujemo. Neki načini manipulacije su očitiji, drugi sofisticiraniji, svi su djelotvorni. Ovdje dajemo pregled nekih od medijskih strategija.

Jedan od elemenata medijske kontrole je strategija distrakcije ili ometanja koja će odvratiti pažnju javnosti od važnih pitanja o kojima odlučuje politička i ekonomska elita, kroz tehniku poplava ili ometanja beznačajnim informacijama.

*Držite pozornost javnosti daleko od stvarnih društvenih problema, okupirajte im misli pitanjima bez važnosti. Zadržati javnost zauzetom, zauzetom, zauzetom, tako da nema vremena za razmišljanje, vratite ih natrag na farmu među druge životinje.*²¹

20 Tekst se može naći na http://theinternationalcoalition.blogspot.com/2011/07/noam-chomsky-top-10-media-manipulation_08.html

21 Prevod citata preuzet sa <http://www.portalsvijesti.com teme/nwo/noam-chomsky-10-nacina-manipulacije-medija/>

Druga metoda je stvoriti probleme, pa ponuditi rješenja. Ova metoda stvara problem, "situaciju" koja izaziva neke reakcije u javnosti, tako da se ponudi glavna mjera za koju "vladari" žele da javnost prihvati, ali u normalnim bi se okolnostima tome protivili. Na primjer: mediji intenzivno pišu o ekonomskoj krizi i o nužnosti mirnog prihvatanja recesije što u konačnici proizvodi smanjenje socijalnih prava ljudi.

Kako bi se natjerala javnost da prihvati neprihvatljivo, treba primijeniti postupno stvaranje problema. Na ovaj su način uvedeni novi radikalni društveno-ekonomski uslovi, poput neoliberalnih, tokom '80-tih i '90-tih - privatizacija, nesigurnosti, fleksibilnost, masovna nezaposlenost. Toliike ekonomske promjene bi izazvale revoluciju kada bi se uvele odjednom.

Jedan od načina kako nepopularne odluke u budućnosti učiniti prihvatljivim jeste isticanje da su one "bolne, ali i potrebne" kako bi se zadobilo prihvaćanje javnosti za buduće promjene štetne za pojedinca. Prema psihologiji, lakše je prihvatiti buduću, nego trenutnu žrtvu. Prvo, jer se trud neće koristiti odmah. Drugo, jer mase imaju tendenciju očekivanja da će se sve "sutra popraviti", te da će se žrtvovanje najvjerojatnije izbjeći. To daje javnosti više vremena da se navikne na ideju promjene i da je u konačnici prihvati sa rezignacijom.

Chomsky piše da je jedna od strategija i obraćanje javnosti kao djetetu. Većina reklama usmjerenih na širu javnost koristi diskurs, argumente, likove, te posebno dječje intonacije, često u neposrednoj blizini slabosti,

kao da su gledatelji vrlo mali. Zašto? *Ako se obratite osobi kao da je u dobi od 12 godina ili manje, dakle, zbog sugestija, to će težiti, uz neku vjerojatnost, da će odgovor ili reakcija te osobe također biti lišena kritičkog osjećaja kao i u osobe od 12 godina ili mlađe.*

Iskorištavanje emocionalnog aspekta gledatelja jeste klasična tehnika koja će uzrokovati kratki spoj kod racionalne analize, objašnjava autor. Korištenje emocionalnog registra omogućuje otvaranje vrata za podsvjesno nametanje ideje, želje, strahova, prisila, ili izazivanja reakcije. Držati javnost u neznanju i prosječnosti, tj. učiniti ljude nesposobnima da razumiju tehnologije i metode za njihovu kontrolu i ropstvo.

Kvaliteta obrazovanja, s obzirom na niže društvene klase, treba, što je više moguće, biti osiromašena i osrednja, kako bi razlika u znanju između nižih i viših društvenih slojeva bila nepremostiva za niže slojeve društva.

Još jedna strategija jeste podsticanje ljude da misle da je korisno biti vulgaran i neobrazovan. I na kraju, sve napraviti da pojedinac_ka vjeruje da je on_ona jedini krivac za vlastitu nesreću, zbog neuspjeha svoje inteligencije, svoje sposobnosti, ili svojih nedovoljnih napora. Dakle, umjesto da se pobuni protiv ekonomskog i političkog sistema, osoba ne djeluje jer sama sebe krivi, što dovodi do opšte depresije koja parališe djelovanje pojedinaca i pojedinki.

2.3. Zašto analizirati²²

Jedna od bitnih karakteristika današnjeg medijskog djelovanja ogleda se i u promjenama kroz koje prolaze tzv. stariji, tradicionalni mediji (štampa, televizija, radio), izazvanim pojavom novih informaciono-komunikacionih tehnologija. Ako žele da opstanu, stari mediji su prinuđeni da se prilagođavaju novim trendovima. Iako u BiH televizija i dalje primat drži, i ona se, kao svi stari mediji, polako, ali sigurno, mijenja. Ova promjena ogleda se, prije svega, u promjeni dosadašnjeg dominantnog modela komuniciranja "jedan prema mnogima" koji je podrazumijevao jedan emisioni centar, s jedne strane, i manje-više pasivnu masovnu publiku, s druge strane. To se pojavom medija (online mediji, web-sajtovi i portali, društvene mreže) značajno promijenilo, jer je sada *pasivnoj publici* omogućeno ne samo da prima, nego i da daje i razmjenjuje informacije. Online mediji pružaju veću slobodu izražavanja koju novinari_ke ne koriste, te umjesto da pišu autorske tekstove, oslanjaju se na prepisivanje.²³

*Šest je glavnih novinskih kuća na tržištu: Dnevni avaz, Dnevni list, Oslobođenje, Nezavisne novine, Glas Srpske i Večernji list. Najuticajniji sedmični politički magazini su Dani, Slobodna Bosna i Reporter.*²⁴

²² Ovaj dio se direktno oslanja na Davor Marko i Dragana Dardić. *Analiza medijskih sadržaja*, a preuzet je u skraćenom obliku iz *Ka pozitivnim praksama: Izvještavanje medija u 2013. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini*, str. 19-20.

²³ Isto, str. 16.

²⁴ Izvor: Nataša Tešanović (uredila, 2012) *Balkanski medijski barometar: Bosna i Hercegovina 2011*, str. 28. Dostupno na: <http://library.fes.de/>

Imajući u vidu uticaj ovih medija, bilo bi korisno za LGBT zajednicu u BiH da se u njima pojave uređivačke politike koje prepoznaju značaj neselektivne borbe za ljudska prava, te da izvještavaju u skladu sa tom etikom.

Da odnos nije jednostran, te da udruženja ili grupe ljudi koje se bave zaštitom prava neke marginalizovane grupe mogu pozitivno uticati na kreiranje medijske slike, pokazuju sljedeća dva primjera. U cilju promovisanja vrijednosti za koje se zalaže Helsinški parlament građana Banja Luka, na primjer, ustanovljena je nagrada *Srđan Aleksić*. Isto je imao na umu i Sarajevski otvoreni centar kada je pokrenuo svoju nagradu za etičko izvještavanje o LGBT temama 2013. godine. Sarajevskom otvorenom centru posebno je drago da je Magazin Dani prepoznat kao jedan od najuticajnijih i što je upravo u ovom magazinu prisutna višegodišnja kontinuirana i jasno određena uređivačka politika kada je o pisanju o LGBT i ostalim manjinskim grupama riječ.

2.4. Žalbe Vijeću za štampu i online medije

Vijeće za štampu u BiH je samoregulacijsko tijelo za štampane i online medije koje iz godine u godinu prima sve veći broj žalbi građana_ki na izvještavanje štampanih i online medija u Bosni i Hercegovini. Iako se konkretni prigovori koje ćemo predstaviti ne odnose na štampane medije, nalazimo da je korisno da se otvori i ovaj aspekt medijske odgovornosti, pa makar i kroz primjere on-line tekstova. Ukratko ćemo predstaviti prigovore koji su se

<pdf-files/bueros/sarajevo/09053.pdf>

odnosili na pisanje o LGBT temama, u kojim medijima su objavljeni i na šta se tačno odnosio prigovor.

U periodu od januara do decembra 2013. godine bilo je ukupno 205 žalbi, od kojih se 49 odnosilo na tekstove vezane za LGBT teme. Žalbe su se odnosile na tri online portala – avaz.ba, muskiportal.com i saff.ba. Na portalu *avaz.ba*, 5.8.2013. godine, objavljen je tekst *Namame homoseksualce na seks pa ih opljačkaju*. Upućen je prigovor Vijeću za štampu koji se odnosio na govor mržnje u komentarima čitatelja ispod teksta. Kako je praksa Vijeća za štampu da obavijesti urednika_cu medija o prigovorima koje dobiju, te da se slučaj pokuša riješiti samoregulacijom, tako je bilo i u ovom slučaju. Posredovanjem Vijeća za štampu u BiH uklonjeni su komentari sa govorom mržnje koji su se nalazili ispod teksta.

Drugi prigovor se takođe odnosio na govor mržnje u komentarima, na tekst objavljen 1.4.2013. godine pod nazivom *Prvi gay pride u Sarajevu u junu*. Žalba je riješena samoregulacijom, posredovanjem Vijeća za štampu u BiH i profesionalnom saradnjom sa glavnim i odgovornim urednikom portala muskiportal.com, sa portala je uklonjen tekst i komentari na koje se odnosio prigovor.

Sljedeći prigovor se odnosio na tekst *Pederluk među djecom*, objavljen 10.11.2013. na portalu saff.ba. Žalba se odnosila na govor mržnje i diskriminaciju u navodima iznesenim u tekstu. Za razliku od prethodne dvije žalbe ova se odnosila direktno na tekst koji je objavljen, te

shodno tome odluka Žalbene komisije Vijeća za štampu je bila sljedeća: *Žalba prihvaćena*: Prekršeni sljedeći članovi Kodeksa za štampane i online medije: Opće odredbe, Član 2 - *Urednička odgovornost*, Član 3 - *Huškanje*, Član 4 - *Diskriminacija*, Član 4a - *Ravnopravnost polova i poštivanje osobenosti*, Član 5 - *Tačnost i fer izvještavanje*, Član 8 - *Pogrešno predstavljanje*, Stav 3. Ono što je jako bitno da se napomene kada je u pitanju ova žalba jeste da je Vijeću za štampu pristiglo ukupno 42 žalbe građana_ki i udruženja.

Još jedna žalba se odnosila na portal saff.ba, tačnije na tekst pod nazivom *Koordinirani napad pедера na Saff*, objavljen 12.11.2013. Žalba se takođe odnosila na govor mržnje i diskriminaciju u navodima u tekstu. Žalba je prihvaćena, i u ovom slučaju je prekršen veliki broj članova Kodeksa: Član 2 - *Urednička odgovornost*, Član 3 - *Huškanje*, Član 4 - *Diskriminacija*, Član 4a - *Ravnopravnost polova i poštivanje osobenosti*, Član 5 - *Tačnost i fer izvještavanje*, Član 8 - *Pogrešno predstavljanje*.²⁵

Pregled žalbi, objavljeni demantiji, reagiranja, te odluke po žalbama građana_ki na izvještavanje medija, kao i mnogi drugi dokumenti za razumijevanje slobode i odgovorinosti medija, ali i prava građana_ki na ulaganje žabi i prigovora na profesionalno medijsko izvještavanje, možete pratiti na web stranici Vijeća za štampu i online medije.²⁶

25 Izvor: www.vzs.ba, Kratak pregled žalbi po godinama - 2013.

26 Zvanična stranica - www.vzs.ba

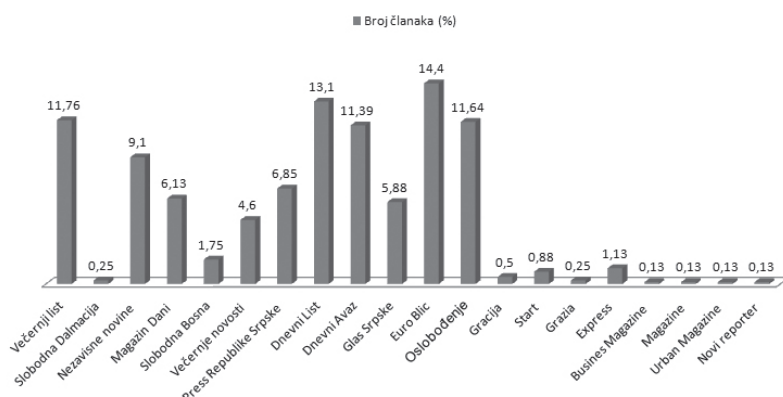
3. ANALIZA IZVJEŠTAVANJA ŠTAMPANIH MEDIJA

Ovaj dio donosi pregled statističkih podataka vezanih za 20 štampanih medija (dnevne novine, sedmični i mjesečni magazini). Dalje se u poglavlju analiziraju pozitivne i negativne prakse medijskog izvještavanja, te se daju posebni osvrti na pojedine tekstove.

3.1. Mediji i statistika

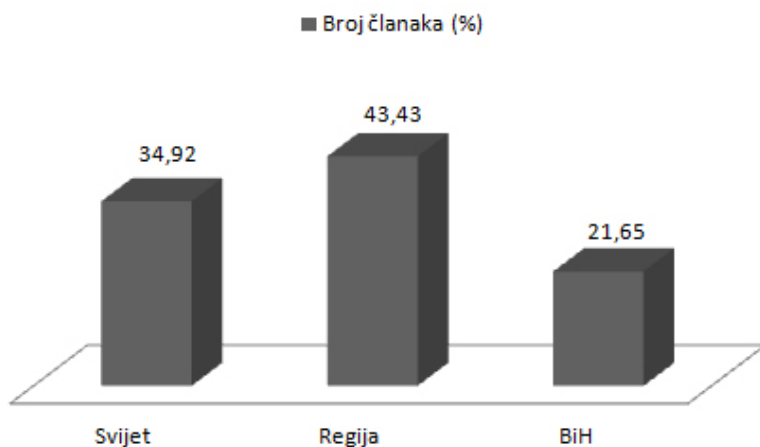
Pratile smo jedanaest dnevnih novina i devet sedmičnih/ mjesečnih magazina. Od ukupnog broja objavljenih tekstova u štampanim medijima (799 članaka), dnevne novine koje su najviše izvještavale o LGBT temama su: Euro Blic – 115 (14,40), Dnevni list – 104 (13,1), Oslobođenje – 93 (11,64), Večernji list – 94 (11,76) i Dnevni avaz – 91 (11,39), dok su se među sedmičnim magazinima izdvojili Magazin Dani – 49 (6,13) i Slobodna Bosna – 14 (1,75). Detaljan šematski prikaz pisanja štampanih medija možete pogledati na sljedećem grafikonu:

Šematski prikaz pisanja printanih medija o LGBT temama

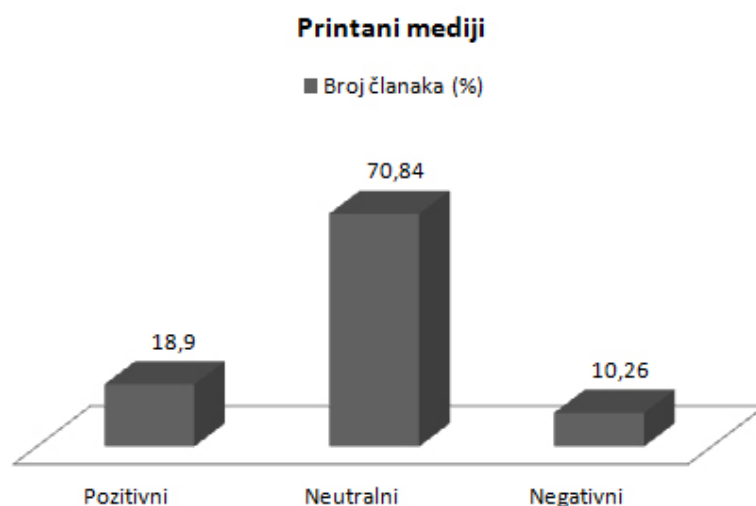

Najviše se izvještavalo o dešavanjima u regiji. Najveći broj vijesti objavljen je za vrijeme održavanja Parada ponosa u Hrvatskoj (Zagreb, Split), Crnoj Gori (Budva, Podgorica), o zabranjenoj Paradi u Srbiji (Beograd), te o referendumu u Hrvatskoj. Od ukupnog broja objavljenih članaka, 347 (34,92 %) ticala su se vijesti iz regije, 279 (43,43 %) iz svijeta, dok se o događajima vezanim za BiH pisalo u 173 članka (21,65 %).

Printani mediji

Najveći broj tekstova su bili neutralni (566 – 70,84 %), zatim pozitivni (151 – 18,90 %), te negativni (82 – 10,26 %). Od izuzetne je važnosti podatak da se broj pozitivnih tekstova povećao, dok se broj negativnih smanjio, što je jasan pokazatelj napretka kvaliteta izvještavanja o LGBT pitanjima i temama.

3.2. Medijska (ne)odgovornost

Mediji danas gube kredibilitet zbog sitnih ličnih interesa zaposlenih u njima, stranačke podobnosti, zbog čuvanja pozicija u medijskim kućama dok balansiraju između onoga što moraju javnosti saopštiti i onoga što su želje njihovih mentora. Profesija gubi bitku sa konformističkim potrebama njenih predstavnika_ca. *Istorija se ponavlja* kod nas ne važi jer riječ je o kontinuitetu. Da bi se nešto ponovno dogodilo najprije treba da prestane.

U takvoj atmosferi ne čudi izostanak medijske

odgovornosti prema praćenju LGBT tema u Bosni i Hercegovini. I nije tu samo riječ o odgovornosti već obavezi onih koji imaju medijski prostor i mogućnost da budu glas obespravljenih, marginalizovanih, potlačenih... glas LGBT osoba čija je ugroženost elementarnih ljudskih prava jedna od prvih na listi naših ukupnih ugroženosti i obespravljenosti u državi koja već dugo nema potrebu da se brine o svojim građanima_kama. Svjedoči o tome i napad maskiranih huligana na učesnike_ce i organizatore_ke festivala LGBT filma *Merlinka* u sarajevskom Art kinu Kriterion. Mediji su ponovo pali na ispitu profesionalnosti. Osim što su objavljivali imena i prezimena žrtava napada (web portali, odmah nakon napada), određeni, oni na kojima je najviše odgovornosti, su ili ignorisali ili pogrešno pozicionirali vijest. Krovna televizija medijskog javnog servisa BHT1 u svojoj centralnoj informativnoj emisiji nije se bavila napadima na *Merlinki* za razliku od Federalne televizije koja je objavila vijest i izjavu glasnogovornice Kliničkog i univerzitetskog centra Koševo o stanju povrijeđenih, ali je vijest bila smještena tamo gdje su obično pozicionirani i svi drugi sadržaji iz kulture - na kraju dnevnika. Takvo pozicioniranje vijesti o napadu na borce i borkinje za ljudska prava dovoljno govori o ukupnom tretmanu LGBT tema u bh. medijskom prostoru.

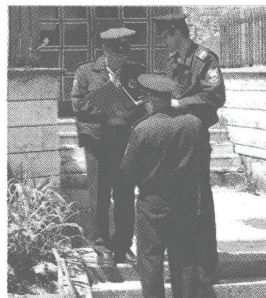
Čak i one medijske kuće koje su prepoznate kao profesionalne prilikom izvještavanja o LGBT temama, odnosno one koje imaju jasnu uređivačku politiku prilikom tretiranja LGBT sadržaja, čak i one kod kojih se prepoznaje naklonjenost ka promociji prava LGBT

osoba, svoje tekstove objavljuju na stranicama koje nisu namijenjene ‘važnim’ temama kakve su političke (ne)prilike i stavovi političkih predstavnika_ca u BiH.

U najkraćem, način izvještavanja o LGBT temama se kreće od širenja mržnje i poziva na linč određenih medija (septembar 2008. pred održavanje prvog održavanja Queer Sarajevo festivala), preko negativnih komentara, ali ipak primjerenije retorike, o čemu svjedoči prvi monitoring medija u produkciji Sarajevskog otvorenog centra nastao prije tri godine, nastavljajući se do prošlogodišnjeg, u kojem se uz niz negativnih primjera prepoznaju mediji sa jasnom uređivačkom politikom usmjerenom ka afirmaciji LGBT prava (magazin Dani), do aktuelnog, kada uz pozitivne pomake (sa još uvijek prisutnim negativnim primjerima), prepoznamo pogrešno pozicioniranje LGBT tema na stranicama novina ili puko prenošenje saopštenja organizacija zaduženih za promociju prava LGBT osoba. Odsustvo interesovanja da se dodatno istraži tema a ne samo prenese saopštenje, može jednako brinuti kao i izostanak svijesti o važnosti promovisanja LGBT prava. Zajednički imenitelj im je isti, nezainteresovanost, površnost i ravnodušnost, uobičajene boljke prisutne u svim segmentima bosanskohercegovačkog društva.

Umjesto posvećenog pristupa LGBT temama s ciljem senzibiliziranja javnosti za probleme LGBT osoba, mediji će se nerijetko odlučiti za plasiranje sadržaja iz domena crne hronike ili one koji će po njihovoj procjeni zabaviti i nasmijati čitatelje_ice. Ponekad, iako sadrže tek nekoliko rečenica, tekstovi iz ove kategorije

sugerišu niz zlonamjernih poruka. Kako drugačije objasniti naglašavanje da su dvije osobe 'pljačkale homoseksualce u Sarajevu', objavljeno u Dnevnom listu 6.11.2013. godine.

Pljačka je uvijek pljačka, i zaslužuje osudu i sankcije bez razlike ko su opljačkane osobe. Ukoliko se već navodi da su pljačkaši stupali u kontakt putem društvenih mreža sa osobama istospolne seksualne orijentacije, onda bi u slučaju odgovornog i angažovanog pristupa, informacija o pljačkašima bila povod da se istraži složeni problem nemogućnosti uobičajenih susreta i pronalaska partnera_ica LGBT osoba koji_e svoj život u strahu od reakcija homofobne javnosti najčešće i realizuju kroz komunikaciju na društvenim mrežama. Ukoliko autor_ica nije imao_la namjeru da se bavi LGBT osobama, onda je informacija mogla biti polazna osnova za ozbiljniji test sa mjerodavnim sagovornicima_ama na temu opasnosti i zamki koje krije virtualna komunikacija i nastupi zaštićeni anonimnošću. Da li ova informacija sugeriše opasnost od internet zamki namijenjenih LGBT osobama ili iznuđivanje blaže kazne zato što su na meti počinitelaca bile LGBT osobe? Ipak, neselektivni pristup plasiranju informacija ima

OPTUŽNICA Pljačkali homoseksualce u Sarajevu

SARAJEVO – Uskoro bi moglo početi suđenje Edvinu Aljoski (20) i Admiru Prljači (28) koji su pljačkali homoseksualce po Sarajevu. Protiv njih je potvrđena optužnica za razbojstva na Županijskom sudu u Sarajevu, potvrđeno je u ovoj instituciji. Njih dvojica su na internetu pronalazili homoseksualce, s njima dogovarali ljubavne susrete, a potom ih napadali i pljačkali. Otimali su mobitele, prijenosna računala i novac.

i svoje prednosti, jer kako bismo inače znali do koje mjere se homofobija podrazumijeva.

Istom temom se bavio i Dnevni avaz u tekstu objavljenom 05.08.2013.godine kog potpisuje Am. Kovač

'Avaz' saznaje Gej populacija na udaru sarajevskih razbojnika

Idući tragom vijesti koju je objavio MUP Kantona Sarajevo, a koja je bila isključivo vezana za činjenje pljački, Avaz saznaje da je 'cijela priča imala zanimljivu pozadinu nego što je to saopšteno iz MUP-a KS'. Jasno je, sugerise nam se u tekstu, da sve što je vezano za LGBT osobe ima notu zanimljivosti i treba zabaviti, jer pljačka heteroseksualne i gej osobe očigledno poznaje razlike. Ova prva je 'zanimljivija'. Zahvaljujući izvorima bliskim istrazi, Avaz saznaje da je jedan od pljačkaša homoseksualac, dok je drugi oženjen i ima dvoje djece 'ali ih različitosti u seksualnoj orijentaciji nisu spriječile da postanu tandem'. Po pisanju Avaza, dalo bi se naslutiti da kriminal i način njegovog vršenja ima jasna pravila ili sve postaje 'zanimljivije' onda kad kriminalci

nisu 'obične osobe' već pripadnici LGBT populacije.

Dnevni avaz u izdanju od 02.06. objavio je i osudu Helsinškog odbora za ljudska prava RS izjave Marka Pavića, gradonačelnika Prijedora, koji je skup organizovan povodom obilježavanja Međunarodnog dana bijelih traka na kom su se građani_ke okupili_e da iskažu solidarnost sa žrtvama i preživjelima masovnih zločina počinjenih u

Pavić: Vrijeda žrtve i negira zločine

Helsinški odbor u RS oštro osuđuje izjavu

Pavić Dan bijelih traka nazvao 'gej paradom'

► Helsinški odbor za ljudska prava u RS oštro je osudio izjavu gradonačelnika Prijedora Marka Pavića koji je za jednu televizijsku kuću izjavio da je skup u tom gradu održan povodom obilježavanja Međunarodnog dana bijelih traka na kojem su se građani okupili da iskažu svoju solidarnost sa žrtvama masovnih zločina u tom gradu, ali i širom BiH, obično „slavlje“ i „gej parada“.

- Ova izjava kao i sramni stav Pavića prema ovom okupljanju ne samo da degradira poziciju i instituciju na čijem je čelu nego predstavlja direktno negiranje sudske utvrđene činjenice o zločinima počinjenim u ovom gradu te omalovažavanje žrtava i ruganje građanima i porodicama žrtava, čiji zahtjev da se obilježe stradanja više od 3.000 mrtvih Prijedorčana jeste legitiman i human - navodi se, između ostalog, u saopćenju Helsinškog odbora RS. **S. D.**

tom gradu i širom BiH, izjednačio sa običnim slavljem i gej paradom. Ovaj primjer, sem o besramnosti gradonačelnika, svjedoči i o sramnoj percepciji položaja LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, gdje, ukoliko želite nekoga uvrijediti, onda ga izjednačite sa LGBT osobama. Takođe je i nesmotrena reakcija Helsinškog odbora koji se trebao fokusirati na termin slavlje, a ne i sam percipirati gej paradu kao uvredu, u izjavi traže da javno uputi izvinjenje porodicama žrtava zbog ove sramne izjave, tj. paralele. Sve ovo jeste paradigmatičan primjer kako se gej pitanja zloupotrebljavaju za političko-ideološke manipulacije.

Jedno od nepisanih pravila novinarstva (a kad se

ne poštuju pisana teško je očekivati poštovanje nepisanih) nalaže da osobe koje nisu iznimno duhovite u svakodnevnoj komunikaciji mimo medijskog eksponiranja, ne trebaju pokušavati biti duhovite tokom medijskog angažmana. Jer neće ispasti duhoviti, već smiješni. Bavljenje LGBT temama nerijetko ima za cilj da publiku nasmije. Tome nije odolio ni Dražen Čurić u rubrici TV pečat u Večernjem listu, izdanju za 31.07.2013. godine. Ukoliko mu je već bilo zanimljivo da se bavi angažmanom pape Franje, onda bi bilo zgodno da se posvetio njegovim progresivnim idejama, stavovima koji se odmiču od dosadašnjih retrogradnih, odmaknutih od ljudi/vjernika_ca. U ovom slučaju nam nije jasno da li se autor želio narugati papi ili gej muškarcima ili svima zajedno.

TV pečat

Dražen Čurić

Papa Franjo prihvaća gayeve, ali ne i njihovo švrljanje po Vatikanu

Za Crkvu naime nije problem ako je neki svećenik zav orijentacije sve dok on to ne prakticira

Da ne znam da su predsjednik Ivo Josipović i premijer Zoran Milanović agnostici, pomislio bih da su kod Svevišnjeg izmollili ovu pasju vrućinu. Jer kada upeče zvizdan, više nitko ne postavlja pitanja o nezaposlenosti, deficitu i gospodarskoj krizi. Linijom manjeg otpora išli su urednici središnjih informativnih emisija. U redu je što je vrućina udarna tema, ali nije u redu to što su potpuno zaboravili premijera i predsjednika. Vjerujem da nisam jedini koji bi volio znati gdje su oni pobjegli od ovih vrućina. Kuhaju li se još u Zagrebu ili su skočili na Brijune ili onu riječku vilu nezgodnog imena Capone. Ili možda u miru spremaju prodaju Hrvatske poštanske banke i monetizaciju autocesta iako je, tako je barem pokazala anketa HTV-a, velika većina građana protiv toga.

No zato su se TV urednici uhvatili izjave pape Franje o gay svećenicima. Proglasili su to, uostalom kao i svi veliki svjetski mediji, pravom senzacijom. Iako je papa više-manje samo ponovio stajališta o homoseksualcima koja već godinama stoje u Katekizmu Katoličke crkve, revolucionaran je način na koji je otvorio ovu temu. Papinu su izjavu nabijavali na RTL-u, dok su Nova TV i HTV bili nešto oprezniji. Međutim, gledateljima niti nakon tri glavne informativne emisije nije posve jasno što papina izjava zapravo znači. Za Crkvu naime nije problem ako je neki svećenik gay orijentacije sve dok on to ne prakticira. Drugim riječima, papa Franjo prihvaća gay svećenike, ali ne prihvaća njihovo švrljanje po rimskoj Kuriji. Pogotovo neće tolerirati interesni gay lobi o kojemu je već javno govorio.

Sanja Mikleušević dovela je na „saslušanje“ ministra financija Slavka Linića u Nultu točku. Voditelji sve čestitke jer je pomogla da se uvjerimo da Linić podržava krupni kapital.

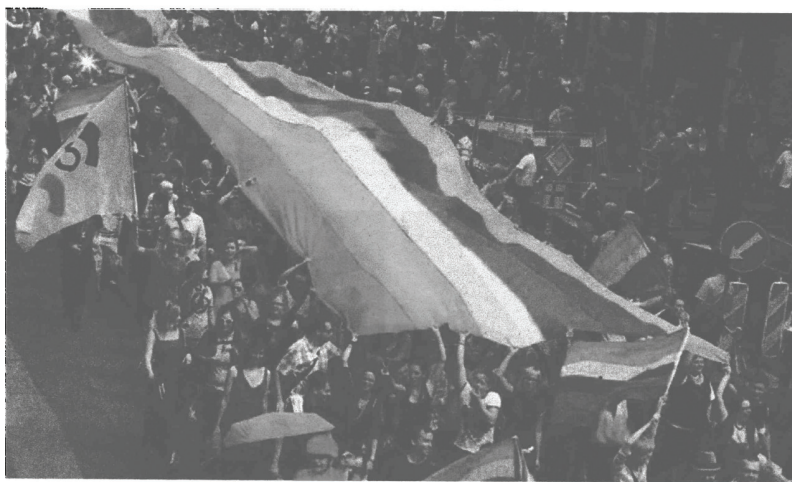
Nezaposlenost se povećava i na vrhuncu turističke sezone. To nije priča za televiziju koja se zadovoljava neuvjeljivim objašnjenjem ministra rada M. Mrsića.

Pisanje na osnovu stereotipa čest je način pisanja o LGBT temama. Opšta mjesta poput gej lobija i sličnih

kategorija neke su od *omiljenih* novinarskih odrednica. Svaki angažman vezan za promociju LGBT prava heteroseksualna većina nerijetko će doživjeti kao način ugrožavanja dominantnog heteroseksualnog društvenog poretka. Argument za vlastite strahove i pokriće za vlastito neznanje tražiće u svim LGBT aktivnostima. Parada ili povorka ponosa jedan je od primjera, možda najilustrativnijih, pred kojim će rijetki_e profesionalni_e i ostati profesionalni_e, ovi_e drugi_e kao da će se utrkiivati u plasiranju neistina, senzacionalističkih naslova, pozivanju na netoleranciju i nasilje, u svemu onome što ne vodi izgradnji sigurnog, slobodnog i tolerantnog društva.

Prizivanje nereda Uzavrelo pred Paradu ponosa najavljenju za 28. septembar

Sami sebi nameštaju batine!

BORE SE ZA PRAVA, ŽELE DA BUDU ŽRTVE Sa prethodne Parade ponosa u Beogradu

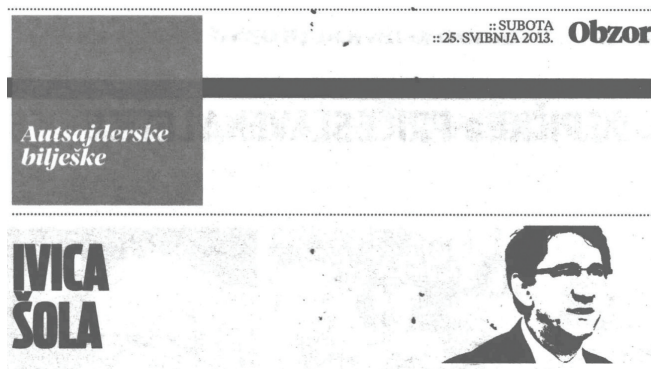
Tako u dnevnom listu Press RS u izdanju od 04.09.2013. autori I.J. Račić i M. Mitrović pišu o beogradskoj Paradi ponosa koja je bila najavljena za 28. septebar 2013. Već u naslovu i nadnaslovu se sugerije kako LGBT osobe, odnosno oni_e koji_e zagovaraju organizovanje Parade ponosa sami_e sebi 'namještaju batine' te 'prizivaju nereda'. U komentaru koji prati fotografiju koja se nalazi ispod naslova stoji: 'Bore se za prava, žele da budu žrtve'. Argumente za izrečene tvrdnje nalaze u komentarima objavljenim na društvenoj mreži Twitter koje označavaju kao lascivne, a upućeni su novom ministru sporta Vanji Udovičiću i autori su im LGBT osobe. Takve komentare autori teksta definišu kao one koji su dodatno 'usijali atmosferu' pred organizovanje beogradske Povorke ponosa. Kakve veze humor na društvenim mrežama ima sa nasiljem koje prati parade ponosa autori ne objašnjavaju, ali već u uvodu teksta najavljaju i sagovornike_ce koji_e će potvrditi ispravnost njihove polazne osnove. Citirajući psihoterapeuta Zorana Milivojevića, u testu se navodi kako se 'jedna grupa unutar homoseksualne populacije poistovjetila sa ulogom žrtve i faktički je u sukobu interesa, jer što su veće žrtve to su veći heroji...'. Psihoterapeut navodi da 'mi to zovemo psihološkom igrom šutni me'...Kada se u medijima, u duhu podgrijavanja mržnje, navodi da jedan dio LGBT populacije pribjegava 'psihološkoj igri šutni me' onda se mora jasno definisati ko su to mi, da li zajednica psihoterapeuta Srbije ili stručna literatura ili neko treći. Označiti nešto kao psihološku igru 'šutni me' u negativno intoniranom tekstu, može se i protumačiti kao poziv na šutiranje, jer, objasnio je psihoterapeut, određeni dio zajednice to priželjkuje.

Dalje autori teksta konsultuju predstavnika Dveri što je pouzdan recept u širenju netolerancije. Vladan Glišić, njihov predstavnik, smatra da homoseksualci dižu tenziju u društvu i ne poštuju pojedince (mnogi_e bi rekli_da je obrnuto, no predstavnik Dveri tako ne misli), te da im 'javne ličnosti služe za ostvarivanje njihovih ciljeva'. Dalje Glišić navodi kako su Dveri i ranije ukazivale na nametanje 'totalitarne vladavine homoseksualizma' dodajući kako su 'homoseksualci agresivni'. Po prostoru koji je Glišić dobio u spomenutom novinskom članku neupućeni_e bi zaista mogli_e steći dojam da su svih prethodnih godina putem medija i društvenih mreža LGBT osobe širile mržnju i pozivale na nasilje, a same pokušaje organizovanja Parada ponosa koristile za fizičko nasilje nad ostatkom populacije koja se tako ne izjašnjava.

Ako ovakav tekst zasluži bilo kakvu pohvalu onda je pohvalno da su uvrštene izjave LGBT aktivista Gorana Miletića i Predraga Azdejkovića, koji su rekli isto što je i zaključak našeg komentara na pomenuti primjer. Kada žene komentarišu izgled muškarca (ili obrnuto) onda je to poželjno. Uskraćivati muškarcima da prokomentarišu pohvalno izgled drugog muškarca je homofobno. A cijela priča bila je inspirisana pohvalama na račun ministra sporta i komentarima poput 'Ministre oženi me' aktiviste Bobana Stojanovića. Duhovito.

Humor, odnosno 'izostanak smisla za njegovo razumijevanje' bila je i tema komentara objavljenog u Večernjem listu 28.05.2013. autora Ivica Šole. Autor u rubrici 'Autsajderske bilješke' navodi kako

mu 'samo jedna stvar smeta kod homoseksualnih aktivista - ne pokazuju nikakav smisao za humor'.

Mračni i infantilni gay fašizam sada divlja i po Hrvatskoj

'Stalno su narogušeni, nabrijani, s redovitom viktimizističkom pozom tražeći i proizvodeći *homofobe* uz koje bi samima sebi dali na važnosti'. Šolina polazna osnova naslanja se na tvrdnje psihoterapeuta iz prethodnog primjera, na poziv na šutiranje i tu odjednom otkrivenu potrebu LGBT osoba da njeguju poziciju žrtve. Iako autor tvrdi na početku da mu 'samo' smeta izostanak smisla za humor 'homoseksualnih' osoba, on ih već u trećoj rečenici optužuje za 'agresivno osvajanje gradova' uz konstataciju kako je 'pao London, Pariz, Madrid...'. Svoje tvrdnje autor potkrepljuje kazivanjem deklariranog geja i američkog pisca Ellisa koje je izrekao u časopisu 'Out' koji je 'suptilno nasilje nad neistomišljenicima'

od strane LGBT osoba nazvao 'gay fašizmom', čemu se, bez sumnje, autor Šola iznimno obradovao. Traženje prava poput usvajanja djece i sklapanja brakova od strane gej parova, autor takođe pripisuje gej fašizmu i bira primjere koje potkrepljuju njegove tvrdnje, uzimajući i one iz vlastitog okruženja a ne samo inostrane poput Dražena Ilinčića, deklarisanog homoseksualca, struktuirajući tako priču na način da sama deklarisanost daje potpuni kredibilitet svakom stavu koji deklarirana osoba iznese.

Tekst nastao u vrijeme predreferendumske aktivnosti Udruga za obitelj dobrim dijelom pokušava obrnuti pozicije, tvrdeći kako u duhu gej fašizma LGBT osobe, uz prećutnu saglasnost nevladinih organizacija, nasrću na volonterke Udruga za obitelj (kao da se LGBT osobe zalažu za izmjenu ustava, a ne pomenuta Udruga). Dalje autor navodi kako LGBT osobe 'stalno pokazuju golemu dozu nesnošljivosti, skrivajući se iza tolerancije, ne nasrću samo na volontere već i na istaknute javne osobe i sportašice, samo zato što su, zamislite, u demokratskom društvu izrekli svoje mišljenje'. Krenuvši od izostanka smisla za humor gej populacije, autor komentara stigao je do gej fašizma, a potom i do potpuno novih tvrdnji koje je jako teško analizirati i staviti u smisleni kontekst, odnosno teško je zamisliti mogućim da se neko *netolerancijom krije iza tolerancije*. Stavove LGBT zajednice povodom javnog istupa Blanke Vlašić s ciljem podrške Udruga za obitelj autor poistovjećuje sa manirima srednjovjekovne inkvizicije.

***Od legitimne borbe
homoseksualnih
skupina za svoja
prava, protiv
diskriminacije
i nasilja, pa do
gay fašizma,
tanka je linija***

3.3. Za rubriku Vjerovali ili ne

Tekst autora čiji je pokušaj bio kritika izostanka smisla za humor LGBT aktivista_ica, u konačnici je bio sve drugo samo ne ono što je trebalo poslužiti kao argumenti za pravdanje polazne osnove. Pozivanje na izjave deklariranih homoseksualaca trebale su sakriti radikalne stavove pune prikrivene mržnje i zamaskirati pokušaje zamjene teza u kojoj se heteroseksualni_e članovi_ce društva trebaju zaštititi pred najezdom gej fašizma koji djeluje u duhu srednjevjekovne inkvizicije. Ovaj primjer jedan je od visokoplasiranih na ljestvici najgorih u trogodišnjem monitoringu medijskog izvještavanja o LGBT temama.

BIZARNA APLIKACIJA ZA MOBILTEL **Liječenje homoseksualnosti** **najnovijom metodom** **preko mobilnog uređaja**

Da bizarnostima nema kraja, a ni granica njihovog medijskog predstavljanja, potvrđuje tekst objavljen 02.06.2013. godine u Dnevnom listu. Čak i da je namjera vezana za predstavljanje besmislica kojima je opterećeno današnje društvo, ne možemo je označiti kao produktivnu, samim tim što onaj_a koji_a je objavio_la informaciju u uvodu, nije naglasio_la bespotrebnost njenog postojanja, zbog same činjenice da homoseksualnost nije bolest, pa samim tim nema potrebe za njenim liječenjem sve i kada bi to mogle aplikacije na mobilnim uređajima. Ovo je samo jedan u nizu primjera kojim se popunjava prazna novinska hartija zahvaljujući agencijskim vijestima koje dođu u ruke dokonim dežurnim novinarima_kama, na šta smo ukazivale u prethodnim analizama.

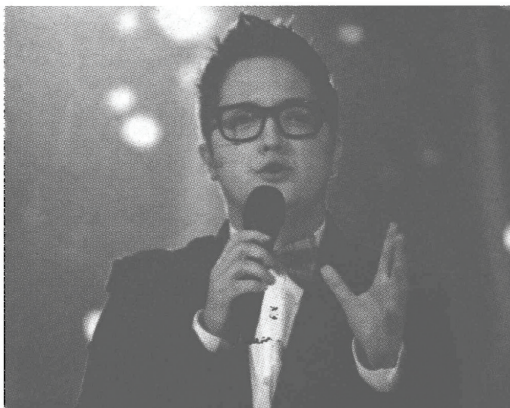
Odsustvo odgovornosti prilikom plasiranja ovih i sličnih sadržaja ukazuje na nedovoljnu osviještenost prilikom objavljivanja tekstova koji u sebi sadrže LGBT teme.

Marija Šerifović u emisiji Ivana Ivanovića

Ostvarit ću se kao majka, naći ću tatu u banci...

Javnost je kroz medije već doznala skoro sve o filmu "Ispovest" Marije Šerifović, međutim, u emisiji "Veče sa Ivanom Ivanovićem" pjevačica je otkrila još neke detalje iz svog života. Nezaobilazna tema bila je i priča o njezinom seksualnom opredjeljenju, i ako svi znaju što se događa na kraju filma, Marija nije izravno ponovila jer želi da gledatelji to i sami vide u seriji, ali je kazala da njezino deklariranje ne treba biti motiv za druge, čak naprotiv:

- Činjenica je da je maltretiranje i nasilje prestrašno, ali s druge strane, mi

Svako javno izjašnjavanje javne osobe o vlastitoj istospolnoj seksualnoj orijentaciji doprinosi većoj vidljivosti LGBT osoba i njihovom boljem položaju. Ponekad, karijeri koja je u krizi može pomoći i javna ispovijest o seksualnoj orijentaciji. Pompezno najavljen dokumentarni film *Ispovest*, pjevačice Marije Šerifović, eurovizijske pobjednice, trebao je da doprinese kolektivnoj katarzi LGBT zajednice, a donio je suprotno. Naime, Marija je priznala da je spavala sa ženom. A to nije, i nikako ne može biti, javno izjašnjavanje. Umjesto da pomogne LGBT zajednici, Marija je pomogla vlastitoj promociji. Njen film bio je povod za gostovanje u televizijskim emisijama, za naslove u štampanim medijima. Tako Dnevni list od 1.12.2013. prenosi rezime gostovanja Marije Šerifović u emisiji Ivana Ivanovića.

Ukoliko njeno pričanje o intimnom odnosu sa ženskom osobom tretiramo i kao javno izjašnjavanje o istospolnoj orijentaciji, onda nam naslov sugerije kako je jedini način da se lezbejka ostvari kao majka je da tatu nađe na tržištu sperme.

- Činjenica je da je maltretiranje i nasilje prestrašno, ali s druge strane, mi nismo i nećemo biti dugo narod i država koja sa tim stvarima može izići na kraj. Osobno, ja ne bih preporučila nikome da se javno deklarira po bilo kojoj osnovi, seksualnoj, vjerskoj, ispri-

Šta je Marija Šerifović uopšte htjela možda ćemo saznati u nekom od narednih nastavaka njene 'Ispovesti'. Ako je željela medijima pružiti argument za ignorisanje važnosti javnog zagovaranja prava LGBT osoba, onda je uspjela. Domaći mediji putem prenošenja vijesti svjetskih agencija ponekad ne čine ništa, osim što nam, ukoliko znamo da čitamo, pokazuju besmislenost i dalje prisutnih podjela i marginalizovanja bilo koje vrste manjine u odnosu na većinu. Tako informacija objavljena u Večernjem listu 24.05.2013. godine o odlučivanju da li mogu homoseksualci i ateisti stupiti u izviđački pokret u 21. stoljeću, i to u Americi, više pripada rubrici *Vjerovali ili ne*. Od same besmislenosti informacije jedino je besmisleniji naslov u kome se (možda nesvjesno) jedinim 'gorim' od homoseksualaca označavaju ateisti.

SJEDINJENE DRŽAVE U Dallasu se održava povijesna konvencija američkih izviđača

Homoseksualci mogu u izviđače, ateisti ne

Potvrdu opravdane tvrdnje da se u određenim medijima tekstovi o LGBT temama i dalje objavljuju s ciljem zabavljanja dokonih čitatelja_ica, nastavlja Dnevni avaz u tekstu objavljenom 14.08.2013. godine. U spomenutom tekstusenavodikakojeuSAD-u,premavažećimnormama, homoseksualnost i dalje bolest, te kako je glumac Metju Mur, poslije regularnog pregleda u kalifornijskoj klinici, dobio dijagnozu 'homoseksualno ponašanje'. Čitatelji_ce su svakako ostali_e uskraćeni_e za informaciju kako je došlo do takve vrste propusta, a novinaru_ki informacija o pogrešnom pristupu u kalifornijskoj klinici nije poslužila kao inspiracija za nastanak šireg teksta u kom bi bilo pojašnjeno od kada je homoseksualnost uklonjena sa listi bolesti.

Homoseksualnost je bolest

► U Sjedinjenim Američkim Državama, prema važećim normama, homoseksualnost je i dalje bolest. Američki glumac i reditelj Metju Mur (Matthew Boore), poslije regularnog pregleda u kalifornijskoj klinici, dobio je dijagnozu "homoseksualno ponašanje".

Ljekar je napisao u medicinskom kartonu Mura da je stanje pacijenta "hronično" i dodao kod 302.0. Mur, koji ne skriva da je homoseksualac, bio je šokiran kada je saznao da kod 302.0 znači - "seksualni ili psihički poremećaj" te da se kod ne koristi od 1973. godine.

Ponekad sama oprema teksta nema nikakve veze sa testom, odnosno čak i kada sam sadržaj nije uvredljiv, naslov će se pobrinuti da to bude. U Večernjem listu

19.12.2013. godine objavljen je tekst S. Dedić o projektu Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba, koji realizuje Fondacija Heinrich Böll, Ured za Bosnu i Hercegovinu, zajedno sa partnerskim organizacijama Sarajevskim otvorenim centrom i Fondacijom CURE, čiji je glavni cilj projekta zaštita i zagovaranje prava jedne od najviše diskriminiranih i nevidljivih grupa u bh. društvu – lezbejki, gej muškaraca, biseksualnih i transrodnih (LGBT) osoba. Dio projektnih ciljeva je spoznaja uzroka homofobije, te rad na njenom smanjivanju i suzbijanju. U nizu istraživanja provedenih u projektu onim objavljenim pod nazivom ‘Ko smo mi da sudimo drugima’ bavi se Večernji list u pomenutom tekstu, navodeći nizak nivo senzibiliziranosti opšte populacije prema LGBT osobama, što uistinu i stoji u istraživanju. Dalje se u tekstu navodi procenat ispitanika koji smatra da ‘homoseksualnost’ treba liječiti, što je tačna informacija koja je objavljena u okviru istraživanja, kao i sve ostale navedene u tekstu (tekst i jeste samo preneseno saopštenje objavljeno povodom realizacije projekta), ali naslov, iako pod navodnim znacima, potpuno je pogrešan i doprinosi njegovanju ustaljenih stereotipa protiv kojih je i usmjereno cjelokupno istraživanje.

ISTRAŽIVANJE POKAZALO VRLO NIZAK STUPANJ SENZIBILIZIRANOSTI PREMA LGBT OSOBAMA U BIH

“Homoseksualnost treba liječiti”

56,5% ispitanika smatra da “homoseksualnost treba liječiti” što potvrđuje ustaljeni stereotip

U listu Večernje novosti (izdanju za Republiku Srpsku) 23.10.2013. objavljen je tekst povodom prve podgoričke Parade ponosa, čiji naslov ne sugerise ništa drugo već širenje straha za sve one koji_e bi u budućnosti pokušali_e slične aktivnosti.

КРВАВА ПАРАДА ПОНОСА

Повређено више десетина људи, учесници евакуисани „марицама“

Nerijetko je način izvještavanja o Povorkama ponosa primjereniji izvještajima sa svjetskih ratišta, potpuno nepotrebno se dramatizira cijeli događaj, vjerovatno s ciljem produbljivanja straha od daljih pokušaja promocije prava LGBT osoba. Potvrdu za ovu tvrdnju nalazimo već u prvoj rečenici autora teksta V. Kadić i D. Obradović, koji pišu kako je Podgorica juče bila u ‘ratnom stanju’. Dalje dobijamo informacije o detaljnom opisu policijskih snaga koje su obezbjeđivale prvu podgoričku paradu (opis je bez sumnje inspirisan akumuliranim iskustvom gledanja akcionih filmova). Uz opise aktivnosti učesnika_ca Parade i njihovih protivnika_ca, tokom cijelog teksta intoniranih kao da se izvještava sa prve ratne linije, autori su se odlučili i za dvije izdvojene izjave u duhu sugerisanja ‘nepotrebnosti’ ovakve vrste LGBT okupljanja.

Prva je svakako vezana za mitropolita Amfilohija, koji je LGBT aktivnosti nazvao ‘demonским silama koje hoće da zagade Podgoricu i duše njenih žitelja’ uz neizostavno spominjanje ‘evropskih pederskih lobija koji truđu ljudsku dušu’. Druga je vezana za crnogorskog ‘brkajliju’ koji je zbog brkova, kao simbola podgoričkog Prajda, odlučio da vlastite obrije nakon duže od pedeset godina njegovanja takvog imidža, što sumnjamo da je bilo kome važno kao informacija, ali se većina medija ponašala kao da jeste.

Ukupan odnos društva prema LGBT osobama, nemar i nebriga prema manjinama generalno, svakom_j površnom_j autoru_ci ostavlja mogućnost da se na svaki (sem primjeren) način bavi LGBT temama, da ih smjesti u određeni kontekst ili tretira potpuno van konteksta, onako kako i kad kome padne na pamet. Kolumna Nezavisnih novina objavljena 04.12.2013. pod nazivom LGBT drugovi kao Sejdić i Finci, autora Dragana Jerinića, ilustracija je takvog odnosa prema LGBT temama. Komparirajući Hrvatsku kao novu članicu Evropske unije i Bosnu i Hercegovinu koja to nije, autor se prilično nevješto bavio analizom ukupnih prilika, pa, između ostalog, spominjući LGBT osobe za koje su ga prema vlastitom priznanju 'mlađe kolege upozorile da ne koristi drugi tradicionalniji termin', jer su oni upućeniji u 'te nove trendove'. Indirektno nam autor bez sumnje želi sugerisati kako je, valjda, sve vezano za LGBT teme dio trenda, a ne smijemo ni pomisliti koji bi termin bio upotrijebljen u slučaju da je blagovremeno upozorenje mlađih kolega_ica izostalo.

U svom tekstu autor spominje i u tom trenutku aktuelni referendum u Hrvatskoj, pokrenut na inicijativu Udruge za obitelj, dajući potpuno netačnu informaciju vezanu za samo formulisanje referendumskog pitanja. Po njemu su se građani_ke susjedne Hrvatske izjašnjavali_e da li je brak zajednica muškarca i žene ili može biti zajednica LGBT osoba. Ovaj primjer, na sreću, nema jasno oblikovan govor mržnje, ali izostanak elementarne discipline i provjere informacija prilikom pisanja teksta ukazuje na ukupnu površnost u pristupu LGBT temama. Niz je nevještih oprema teksta koji u svom sadržaju nema

uvredljivo pisanje o LGBT temama, ali zbog izostanka preciznosti mogu poslati drugačiju poruku od one koja je vjerovatno bila prvobitna namjera autora_ce. U Euro Blicu 07.05.2013. objavljen je tekst autorice Valentine Mišljenović, u kom se korektno iznose izjave Lejle Huremović, koja je ispred Sarajevskog otvorenog centra govorila o projektu 'Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba', te o položaju LGBT osoba u bosanskohercegovačkom društvu, ali se potpuno nepotrebno, nadamo se samo nesmotreno i ne zlonamjerno, u uvodu LGBT populacija označava kao 'takozvana' pa potom objašnjavaju puni pojmovi koji stoje iza skraćenog naziva. Takozvano je takoreći, u ovom i sličnim primjerima, bespotrebno i neprimjereno. Primjer korektnog izvještavanja o pravu na obrazovanje LGBT osoba nalazimo u Dnevnom listu i tekstu objavljenom 06.05.2013. Kako se tekst odnosi na jedno u nizu istraživanja u okviru projekta 'Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba' (u ovom slučaju o LGBT pravima u kontekstu obrazovanja), onda se može naslutiti da je riječ o zvaničnom saopštenju tima koji realizuje projekat koje je preneseno bez intervencija, što je *najbezbolnije* i prevenira greške u slučaju reinterpretacije.

Da posebnu pažnju u rubrikama crne hronike izazivaju vijesti vezane za počinioce koji pripadaju LGBT populaciji potvrdilo se u nizu primjera, u aktuelnom i u prethodnim istraživanjima. Nakon čitanja takvih tekstova stiče se dojam da se počinioци zbog svog rodnog ili seksualnog identiteta, koji se razlikuje od dominantnog, trebaju dodatno sankcionisati.

Dnevni list u tekstu od 22.06.2013. donosi vijest o ubistvu

sa naslovom 'Tranvestit iz BiH izmasakriran zbog svađe oko plaćanja za seks'. Ne treba uložiti poseban napor da se uoči kako kod ubistva koje je počinila heteroseksualna osoba nikada ne stoji uz naslov i pojašnjenje njegove ili njene seksualne orijentacije. Dalje se u tekstu detaljno izlažu nagađanja vezana za transeksualnu osobu koju je 'ubio njen klijent', koja je prema svjedočenjima susjeda 'spavala i sa muškarcima i ženama', susjedi su, navodi se, bili zgroženi i provokativnim oblačenjem (u sličnim situacijama, kada je riječ o osobi koja ne pripada LGBT populaciji, susjedi obično o nastradalom_j govore kao uzornom_j građanu_ki, blagom_j i sl.), te dalje u tekstu saznajemo niz nepotvrđenih pojedinosti koje obično nisu tako eksplicitno navedene kada žrtva ili počinitelj nisu transeksualna osoba kao u ovom slučaju.

Da vijest o istospolnim brakovima, pa čak i u Africi, i uz tradicionalni obred, može biti plasirana u duhu širenja ljubavi, mira i tolerancije, potvrđuje nam primjer iz Dnevnog lista objavljen 11.04. 2013. sa naslovom Prvo afričko vjenčanje homoseksualaca, u kom se osim zadovoljstva para navodi i zadovoljstvo njihovih članova porodica, koje su u duhu tradicije razmijenile darove i izjavile da se osjećaju sretnim zbog zadovoljstva njihove djece. Posebno treba istaći izjavu jednog od mladenaca koji kaže: 'Neki misle da su biti homoseksualac i Afrikanac dvije suprotstavljene stvari, ali biti homoseksualac je podjednako 'afričko' kao i biti crn'. Ne smijemo ni zamisliti kako bi ovaj tekst u nekoj zlonamjernoj interpretaciji mogao da izgleda.

Večernji list 17.11.2013. godine objavio je informaciju

o otkazu zbog homofobije, koji je dobio Alec Baldwin. Iako je informacija kratka, veoma je potrebna kako bi se skrenula pažnja na neophodnost primjerenog ponašanja i izostanka bilo kog oblika vrijeđanja LGBT osoba, pa makar se zbog toga počinio izvinjavati kao u pomenutom slučaju. On je, naime, novinara koji ga je pokušao snimiti napao i nazvao pederom, te potom zaslužno dobio otkaz, odnosno show koji je vodio na televiziji je skinut sa programa.

‘Nesvakidašnji pokušaj preobraćivanja homoseksualaca’ nadnaslov je teksta objavljenog u dnevnom listu Press RS 10.10.2013. Iz naslova bi se dalo naslutiti kako postoje svakidašnji (pa samim tim i opravdani oblici ‘preobraćivanja homoseksualaca’, za razliku od ovog koji je nesvakidašnji). U naslovu stoji ‘Porodica iz geja istjerivala đavola’ (da, riječ je o 21. vijeku). U tekstu se objašnjavaju stavovi Gej strejt alijanse povodom ovog besprizornog slučaja i objašnjavaju mogući uzroci i razvoj događaja, te tekst nema posebno negativne konotacije adresirane LGBT populaciji, ali je jedan u nizu onih koji ima negativnu, opremu počevši od ‘nesvakidašnjeg pokušaja’.

Jedan od uspješnijih načina promocije LGBT prava svakako je kroz umjetnost. Kada se umjetnički angažman takve prirode adekvatno tretira kroz novinski tekst, onda je cjelina zaokružena. Đorđe Krajišnik u magazinu Dani objavljenom 16.05.2013. objavio je intervju sa Andrejev Nosovom, rediteljem predstave ‘Izopačeni’, i riječ je o pravom primjeru na koji način treba tretirati LGBT teme u umjetničkom i bilo kom kontekstu, a Danima kao

magazinu sa jasno profiliranom uređivačkom politikom vezanom za predstavljanje LGBT sadržaja i ranije smo se bavili.

3.4. O kojem slovu u LGBT se najčešće piše

Analizirajući tekstove objavljene u štampanim medijima u BiH, obratili smo pažnju koliko se izvještavalo o kojem *slovu*: o lezbejkama, o gejevima, o biseksualnim, o transrodnim osobama. Najviše se pisalo o homoseksualnosti uopšte i o gej muškarcima, s tim da je *gej* često i krovni pojam za sve što ima veze sa LGBT. Veoma mali broj tekstova je obrađivao teme koje se tiču lezbejki i transrodnih osoba (Dnevni avaz pisao o trans* djeci, 14.08; jedan tekst je donio priču o trans svešteniku; Euro blic je 17.05. pisao da Andrej Pejić posjećuje kliniku za promjenu spola). Interspolnost je zauzela medijski prostor nekoliko puta, i to u kontekstu priznavanja prava ovim osobama u Njemačkoj i Australiji. O biseksualnosti se nije pojavio niti jedan tekst. Generalno, novinari i novinarke se rijetko odlučuju na istraživanja vezana za LGBT teme, te uglavnom prenose vijesti iz domaćih i svjetskih agencija.

Podržavanje nejednakosti kroz procese medijske socijalizacije u kojima se definišu poželjne uloge roda svakodnevnim ponavljanjem uvreženih predstava o muškosti i ženskosti usporava i otežava stvaranje drugačijeg sveta, sveta jednakih mogućnosti. U svetlu jednakih prava i mogućnosti važno je da i žene i muškarci i homoseksualci,

transrodne, transeksualne, interseksualne osobe, pod jednakim uslovima osvajaju medijski prostor i da njihove stvarnosti budu jednako važne i "vidljive".²⁷

Kada govorimo o medijskom predstavljanju lezbejki i rubrikama u kojima su bile zastupljene, definitivno su na prvom mjestu vijesti iz pop kulture. U moru tekstova koji su pisani uopšteno o homoseksualnosti ili o gej muškarcima, o lezbejkama se pisalo kada su poznate pjevačice, glumice, svojim autiranjem same otvarale medijski prostor. Tako su svi štampani mediji prenijeli vijest sa dodjele nagrade Zlatni globus (januar) kada je Jodie Foster javno rekla da je lezbejka. Isti slučaj je i sa izjavama pjevačice Marije Šerifović u dokumentarnom filmu */spovest*, u kojem je izjavila da voli žene. Jedan pozitivan primjer medijskog izvještavanja o lezbejkama jeste tekst o premijerki Toronta koja je lezbejka.

U medijima su rijetko prostor dobijale same LGBT osobe, i uglavnom su o LGBT osobama pisali novinari i novinarkе koji ne znaju dovoljno o ovoj tematici, bez prethodnog konsultiranja ili uzimanja za sagovornice_ke LGBT osobe.

Nezainteresovanost medija, koji su jedan od ključnih elemenata u procesu formiranja mišljenja, da se više posvete temama vezanim za svako s/ovo u LGBT, samo govori o manjku društvene odgovornosti medija, netoleranciji i nejednakom tretmanu svih osoba.

²⁷ Višnjić Jelena, Lončarević Katarina (2011) *Politike prezentacije LGBTTIQ populacije u medijima Srbije*, Beograd, Labris, str. 18

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

LGBT osobe nisu više nevidljive u javnosti kada je riječ o pravnim, kulturnim ili socijalnim temama, ali nažalost, ukoliko se otvori i najmanja mogućnost, homoseksualnost će se kroz senzacionalizam ili stigmatizaciju povezati sa negativnim društvenim praksama, pa i sa samim nasiljem ili kriminalom, kako smo to u analizi pokazale.

4.1. Opšti zaključci istraživanja

Tema koja je mnogo medijskog prostora zauzela vezana je za legalizaciju gej brakova, a 2013. godina je i rekordna po broju država koje su omogućile brakove između istospolnih osoba. Pisanje o dešavanjima u Francuskoj oko legalizacije brakova je prednjačilo. S obzirom na nadolazeću olimpijadu u Rusiji, pisalo se i o problemima koje LGBT osobe imaju u ovoj zemlji, kakve probleme bi mogle imati LGBT osobe koje dođu na olimpijadu, prenosile su se Putinove radikalne izjave i medijske reakcije na njegove izlive homofobije. Analizirale su se papine izjave o homoseksualnosti, te Obamina glasna podrška istospolnim osobama.

Primjer pozitivne prakse predstavlja i način izvještavanja o decembarskom referendumu u Hrvatskoj na kojem su

se građani i građanke izjašnjavali da li prihvataju da u Ustav Hrvatske bude unesena odredba prema kojoj je brak životna zajednica muškarca i žene. Kako su mediji bili na strani onih građanskih struja koje su se protivile ovakvom restriktivnom shvatanju ljudskih prava, pisani su kvalitetni tekstovi koji su se bavili iz sociološkog i pravnog ugla ovim pitanjem. Ovi tekstovi su najčešće bili prenošeni u bh. medijima.

Posebna analiza bi se mogla uraditi samo na osnovu tekstova koji su prenosili o *aferi* Kačavenda, gdje se sva pažnja usmjeravala na dokazivanje da je ovaj svještenik imao seksualne odnose sa muškarcima, a ne na dokaze o brutalnom nasilju i ostalim krivičnim djelima koja je činio nad onima koji su mu bili podređeni. Njegova pedofilija se objašnjavala kroz njegovu homoseksualnost, što je stereotip koji se uporno ponavlja u homofobnim tekstovima.

I dalje postoje tekstovi koji čitalačku pažnju žele da privuku *showbizarnostima*. Tako Dnevni avaz 21.4. donosi tekst u kojem vadi iz konteksta neke činjenice iz Hitlerovog života i interpretira ih tako da se dokaže da je Hitler bio gej. Na sličan način se dokazivalo i da je Mahatma Gandhi bio gej. Mogli smo da čitamo i da su hakeri *smjestili* mladom pjevaču Justinu Bieberu da je gej, da estrada *vrvi* od pедера i lezbejki, ko se *seksao* sa Arsenalovim napadačem. Ovaj uopšteni pregled završavamo napomenom da je kultura prostor u kojem mediji na sve što je vezano za homoseksualnost ili queer teme gledaju blagonaklonim očima, makar prema tekstovima koji su objavljivani tokom 2013. godine.

Svaki film, predstava, festival ili bilo koji drugi kulturni događaj je bio praćen tekstom koji ga je najavljivao ili analizirao, bez korištenja homofobnog diskursa.

Generalni pozitivni zaključak je taj što se broj tekstova nije povećao samo u kvantitativnom smislu (2012 ih je bilo 522, a 2013. 799), već i u kvalitativnom, jer je u porastu i pisanje o temama iz BiH i tekstovi u pozitivnom tonu. U 2012. godini bilo ih je samo 28, dok ih je 2013. godine čak 173. Uopšteni zaključak bio bi da se ipak, i pored mnogobrojnih neetičnih i neprofesionalnih primjera izvještavanja, otvorio prostor za optimizam, jer se broj medijskih objava o LGBT politički relevantnim temama značajno povećao u odnosu na prethodnu godinu, a u načinu pisanja određenog broja novinara_ki čita se dosljednost u bavljenju LGBT temama, te istraživački pristup koji rezultira kvalitetnijim člancima.

Način medijskog izvještavanja o LGBT temama ogledalo je u kom se odražava ukupan odnos društva i stepen upućenosti u pitanja i probleme koji su u vezi s položajem LGBT osoba u BiH. S druge strane, deficit ozbiljnog pristupa i manjak vremena često vodi ka odabiru sadržaja koji samo treba da *popune* prostor u određenom medijskom izdanju, bez elementarnog preispitivanja da li će i na koji način neki od plasiranih sadržaja nekoga uvrijediti ili pozvati na širenje mržnje ili nasilja.

Kroz određene primjere primjetan je pozitivan pomak zahvaljujući brojnim info sesijama, radionicama i predavanjima, čije su teme bile vezane za LGBT medijsku

kulturu, jer se kroz izvještavanje o ovim događajima širio kontekst priče o LGBT pitanjima, i tema se predstavljala sveobuhvatnije. Ohrabruje i dosljednost i kontinuiranost u bavljenju ovim temama koju su pokazali mediji koji su i prethodnih godina bili označeni kao pozitivni primjeri i u prošlogodišnjem izvještaju *Čekajući ravnopravnost*.

4.2. Preporuke

Preporuke koje ovdje navodimo poklapaju se sa metodološkim principom koji smo slijedile razvrstavajući sav materijal u toku rada na analizi i odnose se na to da se LGBT osobe trebaju prikazivati po istom principu kao i sve ostale – kroz svoja interesovanja, profesije, dostignuća, djela, a ne kroz svoju seksualnost. Uvijek se mora imati u vidu zakonska regulativa kada se piše o LGBT temama, jer u BiH postoje zakoni koji zabranjuju svaki vid diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i neophodno je da novinari_ke znaju za to i da ne podržavaju, implicitno ili javno, diskriminatorne stavove. Jezik i terminologija kojim se pišu tekstovi trebaju biti politički korektni, a ilustracije tekstova da se ne biraju tendenciozno i u namjeri da se tema prikaže u zabavnom, šokantnom ili seksualiziranom svjetlu. Tekstovi koji se bave dešavanjima u BiH trebaju biti pažljivo pisani, posebno oni koji se tiču društvenih pitanja, kulture ili pravnih aspekata i ideologije koja je za ili protiv LGBT zajednice.

I za kraj, analizu medijskog izvještavanja za 2013. godinu o LGBT temama završavamo u trenutku dok

većina gradova u Bosni i Hercegovini gori uslijed nezadovoljstva obespravljenih građana_ki. Način medijskog izvještavanja o demonstracijama diljem BiH ne razlikuje se od 1992, kada je bilo neophodno gledati/slušati informativne emisije nekoliko medijskih kuća (uključujući i međunarodne) da bi se formirala kompletna slika i donekle stekao uvid u zbivanja. Kako tada, tako i danas, mediji gube kredibilitet, tada motivisani drugim razlozima, danas ličnim interesima, stranačkom podobnošću, čuvanjem vlastitih pozicija u medijskim kućama, balansirajući između onoga što moraju javnosti saopštiti i onoga što su želje njihovih mentora. Profesija gubi bitku sa konformističkim potrebama. Sa druge strane, način na koji se prate LGBT teme u bh. medijima jeste slika i ukupnog stanja medijskog izvještavanja, jer slične primjere površnog i nekorektnog pristupa izvještavanju možemo naći i kada je riječ o mnogim drugim oblastima i temama. Kada se piše o marginalizovanim i diskriminisanim grupama možda bi se moralo pisati pažljivije i osjetljivije, budući da su u pitanju grupe koje su već društveno stigmatizirane i zanemarene, pa tu situaciju mediji ne bi smjeli perpetuirati.

5. LITERATURA

- Čaušević, Jasmina (2013) *Brojevi koji ravnopravnost znače - Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- Čaušević, Jasmina, Kristina Ljevak (2012) *Čekajući ravnopravnost. Analiza sadržaja izvještavanja pisanih medija o LGBT temama*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- Čaušević, Jasmina, Lejla Huremović (priredile, 2013) *Kratki vodič kroz profesionalno izvještavanje o LGBT temama*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- Čaušević, Jasmina et al. (2013) *Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Zdravstvo*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll - Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar.
- Čaušević, Jasmina, Saša Gavrić (priredili, 2012) *Pojmovnik LGBT kulture*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll.
- Čustović, Mia, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013) *Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Unutrašnji poslovi*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll - Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar.
- Dračo, Ivana et al. (2013) *Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Obrazovanje*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll - Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar.
- Gavrić, Saša et al. (priredili, 2011) *Čitanka lezbejskih i gej ljudskih prava*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija Heinrich Böll.

- Huremović, Lejla (priredila, 2012) *Izvan četiri zida. Priručnik za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- Huremović, Lejla et al. (priredile, 2012) *Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
- Indikatori za procjenu medijskih sloboda u zemljama članicama Vijeća Evrope, Izvještaj u sjeni za Bosnu i Hercegovinu* (2012) Sarajevo. Dostupno na: http://vzs.ba/images/stories/ba_word_slike_pdf/indikatori/IZVJESTAJ_U_SJENI.pdf
- Marko, Davor, Dragana Dardić (2013) *Analiza medijskih sadržaja*. Banja Luka: Helsinški parlament građana Banja Luka.
- Numanović, Amar et al. (2013) *Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Pravosuđe*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll – Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar.
- Rašević, Dragana et al. (2013) *Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Političke partije*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll – Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar.
- Spahić, Aida, Saša Gavrić (priredili, 2012) *Čitanka LGBT ljudskih prava. Drugo dopunjeno izdanje*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll.
- Tajić, Lea (2013) *Medijska pismenost u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Internews u BiH.
- Tešanović, Nataša (uredila, 2012) *Balkanski medijski barometar: Bosna i Hercegovina 2011*. Dostupno na: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09053.pdf>
- Višnjić, Jelena, Katarina Lončarević (2011) *Politike prezentacije LGBTIQ populacije u medijima Srbije*. Beograd: Labris.

O AUTORICAMA

Kristina Ljevak (1980.), urednica Redakcije za kulturu Federalne televizije i koordinatorica u Udruženju za afirmaciju kulture i umjetnosti 'Zvono'. Autorica tekstova i analiza iz oblasti LGBT prava. Sa Jasminom Čaušević uradila analizu štampanih medija *Čekajući ravnopravnost - analiza sadržaja izvještavanja pisanih medija o LGBT temama u 2011. i 2012. godini.*

Jasmina Čaušević (1976.), diplomirala jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Magistrica društvenih nauka iz oblasti rodni studija pri Centru za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu. Urednica, autorica ili koautorica u brojnim publikacijama. Trenutno se bavi feminističkim kritičkim analizama jezika, te posebno kulturom, pravima i potrebama LGBT osoba. Od 2013. godine radi u Sarajevskom otvorenom centru kao programska koordinatorica.

Lejla Huremović (1987.), završila studij odnosa s javnošću na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, gdje trenutno privodi kraju master studij odnosa s javnošću. Tokom 2010. i 2011. godine radila je u Vijeću za štampu u BiH. Od septembra 2011. radi u Sarajevskom otvorenom centru kao programska koordinatorica. Radila je analizu štampanih medija *LGBT teme u bosanskohercegovačkim štampanim medijima u 2011. godini.*

DODATAK²⁸

KODNI LIST

MARGINALIZOVANA GRUPA: _____
ANALIZIRANI MEDIJ: _____
DATUMI ANALIZE (upisati) _____
TRAJANJE PRILOGA (samo za radio, i TV) _____
POZICIJA OBJAVE (zaokružiti) _____

- ☐ Naslovna / najava
- ☐ Udarne rubrike
- ☐ Manje važne rubrike
- ☐ Najmanje važne rubrike

Broj stranice u novinama na kojoj su zabeležene objave: _____

Redoslijed priloga u vijestima, magazinima, na tv ili radiju gdje su evidentirani prilozi: _____

Opisati rubriku na webu u kojoj je evidentirana objava:

ŽANR (kombinovani žanrovi za sve medije)

- ☐ redakcijska vijest
- ☐ agencijska vijest
- ☐ izvještaj
- ☐ intervju
- ☐ reportaža
- ☐ komentar
- ☐ kolumna ili uvodnik
- članak

²⁸ Kodni list preuzet u originalu iz publikacije Davor Marko, Dragana Dardić (2013) *Analiza medijskih sadržaja*. Banja Luka: Helsinški parlament građana Banja Luka. str. 67-73.

- ☐ izjava
- ☐ anketa
- ☐ TV paket
- ☐ hibridna forma
- ☐ nešto drugo (napisati šta)

OPREMA PRILOGA

- ☐ nema
- ☐ fotografija (upisati šta je ili ko je na fotografiji)

Za online medije:

- ☐ Foto galerija
- ☐ Snimak
- ☐ Tonski snimak

Za elektronske medije:

- ☐ Samo spiker čita tekst
- ☐ Arhivski snimak
- ☐ Nijemi snimak („pokrivalica“)
- ☐ Tonski snimak („telefonska izjava“)
- ☐ Video/tonski snimak
- ☐ Gostovanje u studiju
- ☐ Nešto drugo (napisati šta)

AUTORSTVO

- ☐ ime i prezime, žena
- ☐ ime i prezime, muškarac
- ☐ inicijali
- ☐ agencija
- ☐ redakcija
- ☐ preuzeto iz drugih medija
- ☐ nepotpisano

TEME

1. Društveni kontekst (kao dominantan) I generalno o položaju grupe II obrazovanje III diskriminacija IV V	2. Politički kontekst (kao dominantan) I politička zastupljenost II zakonski okvir III IV V
3. Ekonomski kontekst (kao dominantan) I (ne)zaposlenost II diskriminacija u zaradama III IV V	4. Kombinovani (dopisati samo specifične teme): I II III IV V

NAPOMENA: istraživači/ce će sami/e procijeniti u koji od dominantnih konteksta objava ili prilog spadaju, a sami će dopisati koja je to konkretna tema a odnosi se na objavu ili prilog – za to su predviđena prazna mjesta.

TIP NASLOVA / NAJAVE

1. informativno-narativni (sadrži uglavnom informativne elemente, činjenice, bez vrijednosnih elemenata. npr: „Za Zakon glasala 32 poslanika/ce“, „U Mostaru izmjereno 22 stepena“, „Danas počinje nova grejna sezona“, itd.)
2. metaforički (simbolički) (Imaju prenešeno značenje i često sadrže igru riječi – „Ko to tamo zijeva?“, „Slučaj Radivojević: Desnica unio pometnju na ljevici“, itd.)
3. senzacionalistički (naslovi koji potenciraju šokantne činjenice i određene događaje – “Zbog smoga prijeti opšta opasnost Sarajevu!”, “Usmrtio suprugu maljem!”, “Sve više Roma prosi u Mostaru”, itd.)
4. emotivni (naslovi koji namjenski bude emocije. – „Teški dani

starice iz Prijedora“, „Suze i ruža za poginulu braću i sestre“, itd.)

IZVORI - BROJ

☐ jedan ☐ dva ☐ tri ☐ više

IZVORI - KARAKTER

personalizovani a. predstavnici marginalizovane grupe b. političari c. međunarodni akteri d. eksperti e. NVO aktivisti f. javne ličnosti g. građani i građanke i. neimenovani j. ostalo:	depersonalizovani a. državne institucije b. institucije za rad sa marginalizovanim grupama c. NVO d. policija e. tužilaštvo f. kulturna društva g. PR odjeljenja i. drugi mediji j. međunarodne institucije k. ostalo:
--	---

PITANJA ZA ANALIZU:

Posebno je važno kada se sami predstavnici marginalizovane grupe nađu u ulozi izvora analizirati i slijedeće:

- *Da li su to predstavnici organizacija ili pojedinci koji zbog svoje marginalizovanosti trpe diskriminaciju?*
- *Da li su to uvijek iste osobe koje se nalaze u ulozi izvora?*
- *Koliki im se značaj pridaje u tekstu (prostor, redoslijed, fotografija)?*

IZVORI - SUPROTSTAVLJENOST

- ☐ jedinstveni
☐ suprotstavljeni

NAPOMENA: jedinica analize je tekst kao cjelina - ukoliko monitoring tim evidentira 5 izvora, od kojih četiri zastupaju 'pro' stav, a svega jedan 'kontra', tekst se evidentira pod rednim brojem (2) kao tekst sa suprotstavljenim izvorima.

IZVORI - SOCIJALNA / DRUŠTVENA ULOGA

U kojim profesionalnim ulogama se pojavljuju subjekti objave (obavezno navesti pol/rod):

predsjednik/ica	direktor/ica	čistač/ica
sekretar/ica	policajac/ka	maneken/ka
državnik/ica	profesor/ica	vozač/ica
umjetnik/ica	vojno lice/vojakinja	nejasno
ostalo		

VRIJEDNOST SADRŽAJA OBJAVE

- ☐ pozitivan
- ☐ neutralan
- ☐ negativan

NAPOMENA: primjere tekstova i objava u kojima su zabilježeni pozitivni i negativni primjeri sadržaji posebno izdvojiti za dodatnu analizu i navesti kao primjere u analizi (ne sve, ali one najupečatljivije svakako)

VRIJEDNOST NOVINARSKOG UKLONA

- ☐ pozitivan
- ☐ neizražen
- ☐ negativan

NAPOMENA: primjere tekstova i objava u kojima su zabilježeni pozitivni i negativni ukloni posebno izdvojiti za dodatnu analizu i navesti kao primjere u analizi (ne sve, ali one najupečatljivije svakako) – posebno izdvojiti one u kojima je zabilježen tendenciozan i kontinuiran negativni uklon, bilo medija bilo pojedinca!

15. MEDIJSKI JEZIK

Ovaj indikator je kvalitativan i podrazumijeva dubinsku analizu objave, te odgovore na pitanja koja slijede.

1. ODABIR TERMINOLOGIJE

a. Da li se prilikom izvještavanja o marginalizovanoj grupi koristi politički korektan jezik (adekvatna terminologija)?

☐ da ☐ ne

Navedite primjere:

b. da li izvještavanje obiluje stereotipima?

☐ da ☐ ne

Navedite primjere:

2. STIL PISANJA

a. Koji je dominirajući stil izvještavanja o marginalizovanoj grupi – informativan i zasnovan na činjenicama, emotivan i saosjećajan, patetičan, tendenciozan bilo pozitivno bilo negativno, navedi i druga zapažanja?

b. Da li je tekst angažiran – posebno u smislu da se skrene pažnja na problem određene marginalizovane grupe, i da se nude rješenja za njega?

☐ da ☐ ne

Navedite primjere:

3. RODNO SENZITIVNI JEZIK

a. Da li i u kom obimu u svom izvještavanju mediji upotrebljavaju rodno senzitivni jezik (novinarka, romkinja, ministarka, profesorica, itd.)?

☐ da ☐ ne

Navedite primjere:

**Edicija *Ljudska prava* Sarajevskog otvorenog centra
Ediciju uređuje Emina Bošnjak**

Do sada smo u ovoj ediciji objavili:

Vladana Vasić (2014)

Homofobni i transfobni incidenti i zločini iz mržnje u Bosni i Hercegovini u periodu od marta do novembra 2013. godine
Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Lejla Huremović, Kristina Ljevak, Jasmina Čaušević (2014)

Ka pozitivnim promjenama: Izvještavanje medija u 2013. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Boell - Ured u BiH, Fondacija CURE.

Vladana Vasić, Edina Sprečaković (2013)

Jednaka zaštita za različitost. Priručnik o postupanju u slučaju kršenja ljudskih prava LGBT osoba za policijske djelatnike_ice.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE, Fondacija Heinrich Böll - Ured u BiH.

Jasmina Čaušević, Lejla Somun-Krupalija, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Zdravstvo.

Sarajevo: Fondacija CURE, Fondacija Heinrich Böll - Ured u BiH, Sarajevski otvoreni centar.

Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

"Ko smo mi da sudimo drugima". Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Mia Čustović, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Unutrašnji poslovi.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Jasmina Čaušević (2013)

Brojevi koji ravnopravnost znače. Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Ivana Dračo, Mladen Lakić, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Obrazovanje.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Damir Banović, Edina Sprečaković (2013)

Izveštaj o položaju LGBT osoba na radnom mjestu u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Amar Numanović, Sanela Muharemović, Zlatiborka Popov-Momčinović (2013)

Prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini: Pravosuđe.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Jasmina Čaušević, Lejla Huremović (priredile, 2013)

Kratki vodič kroz profesionalno izvještavanje o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić (2013)

Izveštaj o govoru mržnje zasnovanom na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu u BiH. Slučajevi iz 2012. i 2013. godine.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić, Saša Gavrić (2013)

Pink Report. Annual Report on the Human Rights Situation of LGBT Persons in BiH in 2012.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić, Saša Gavrić (2013)

Rozi izvještaj. Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH u 2012. godini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Damir Banović, Vladana Vasić (2013)

Seksualna orijentacija i rodni identitet: pravo i praksa u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Damir Banović (2013)

Izveštaj o homofobiji, bifobiji i transfobiji u školama u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić (2013)

Izvještaj o pravnom položaju transrodnih osoba u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić (2013)

Monitoring of the implementation of the Council of Europe Committee of Minister's Recommendation on combating sexual orientation or gender identity discrimination.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić (2013)

Provedba Preporuka Vijeća Evrope o mjerama borbe protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Vladana Vasić, Sadžida Tulić (2012)

Ne toleriši netoleranciju. Upoznaj svoja prava i koristi ih.

Vodič za LGBT osobe.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Zlatiborka Popov-Momčinović, Saša Gavrić, Predrag Govedarica (priredili_e, 2012)

Diskriminacija – Jedan pojam, mnogo lica.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Jasmina Čaušević i Kristina Ljevak (2012)

Čekajući ravnopravnost. Analiza sadržaja izvještavanja pisanih medija o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar

Lejla Huremović (priredila, 2012)

Izvan četiri zida. Priručnik za novinarke i novinare o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović, Emina Bošnjak (priredili_e, 2012)

Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Odabrani naslovi:

Zlatiborka Momčinović-Popov (2013)

Ženski pokret u Bosni i Hercegovini: Artikulacija jedne kontrakulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Centar za empirijska istraživanja religije u Bosni i Hercegovini, Fondacija CURE.

Damir Arsenijević, Tobias Flessenkemper (priredili, 2013)

Kojeg je roda sigurnost?

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Adriana Zaharijević (priredila, 2012)

Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll/
Fondacija Cure

Jasmina Čaušević, Saša Gavrić (priredili, 2012)

Pojmovnik LGBT kulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll

Aida Spahić, Saša Gavrić (priredili, 2012)

Čitanka LGBT ljudskih prava. 2. dopunjeno izdanje.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll

Damir Banović (2012)

Prava i slobode LGBT osoba.

Seksualna orijentacija i rodni identitet u pozitivnom pravu u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

William G. Naphy (2012)

Born to be gay. Historija homoseksualnosti.

Sarajevo / Zagreb / Beograd: Sarajevski otvoreni centar / Domino/
Queeria.

Prevod na BHS: Arijana Aganović

